

zeruko ARGIA

UCD · REN
ESTATUTOA
LANGILEENTZA

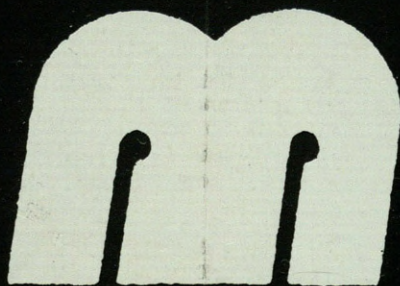
laskao-txiki
gaia jarri

kotxea zaintzen dizu

Karrozeriaren brilu eta garbiketarako produktuak
Zepilu ditzira emaileak
Tapizeria eta apal garbigailuak
Parabris garbigailuak eta zapi hats garbitzailea
Emergentzietan eskuak lehorrik garbitzeko spraya
Gel sagar usain emailea
Suhilgailuak
Motorretarako spray grasagarbitzailea
Motor olioarentzako "Molykote A" gehigarria
Frenuetarako likidoak
Radiadorearentzako destrabagailu eta itokin estalgarriak

kirolzaleen zerbitzutan

miner

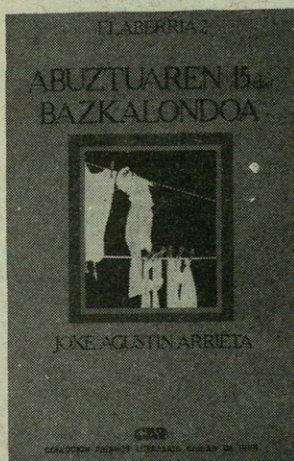
donostia

271050 eta 270447

abendua 9-16

LIBURUAK

ABUZTUAREN 15KO BAZKALONDOA, Joxe Agustin Arrieta. AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA. 135 or., 300 pta.

«Termitosti» eta «Bidaia» ipuinak jasotzen zituen liburuarekin hurbildu zen Joxe Agustin Arrieta euskal literaturgintzara. Bigarren lana berri, «Abuztuaren 15eko bazkalondoa» izeneko nobela hau du, iazko «Irun saria»-ren irabazle.

Joxe Agustinek Donostian, Parte Zaharrean bizi den familia batetan kokatzen du bereziki akzioa. Ama Birjinaren eguneko festa bazkalondo sargorian, sendi horren historiako zenbait pasarte gogorazten dira. Guzti hori semearen pentsakizunen bidez —apezgaia bera— dator emana bereziki. Historia konkretu bat, neurri batean autobiografikoa dudarik gabe, baina Euskal Herrian behintzat beste mila antzeko izango duena.

Hizkuntza nahiko librea erabili du egileak zenbait pasartetan, tarteka gaztelaniazko espresioak ere sartuz.

MIGEL STROGOFF, Jules Verne. ELKAR, ITZUL saila. 178 or., 225 pezeta.

Verne-ren «Migel Strogoff», nobela ez ezik, zinean ere ezagutu izango zenuen zenbaitek. Orain, bere estiloan klasikotzat jo dezakegun obra hori euskaraz irakurri ahal izango da, Joan Amenabarek egin duen itzulpenaren bitartez.

Liburu honek ELKAR argitaldarian sail berri bat, Irakasleen Elkartearen laguntzaz osatuko dena eta bereziki gaztetxoek zuzendua, irekitzen du.

Irakurketa errazteko hitzegi bat ematen da liburuaren bukaeran. Aipagarriak azala eta barruko ilustrazioak, edizio zahar batetan oinarrituz, Rotu Astrainek eginak.

INDIETA BELTZA, Julio Verne. GERO, KIMU saila. 144 or., 280 pta.

Beste «Verne» bat —«Les indes noires» originalean—, idazle honen itzulpenak lehen ere argitaratu izan dituen GEROren KIMU sailean. Ifaki Azkunek egin du itzulpena eta atzeko azalean adierazten denez, «Liburu hau idazterakoan, euskaraz erabat meheratzen ez duen euskaldunberri saiaturia izan dugu batipat gogoan, eta irakurgai uler-

terraz bat eskaintzearen, gure ahaleginak jo ditugu». Beraz, gaztetxoek ez ezik, euskararen ikasle den edozein adinetakori eskaintzen zaio lan hau. Bukaeran hitzegi oso bat ematez gain, orrialde bakoitzaren beheko aldean ere itzultzen dira hitzik zailenak.

Jose Maria Legorbururenak azala eta barruko marrazkiak.

INDIETA BELTZA, Julio Verne

GERO KIMU saila

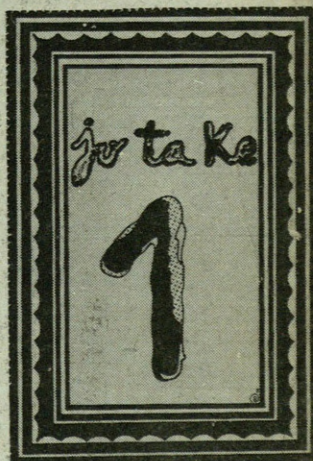
IGELA, euskaldun heterodoxoen errebista, Jon Mirande-Txomin Peillen. HORDAGO. 201 or., 400 pta.

Noizbaiteko langarra bezala, goibel eta isilegi bada, plazaratu digu HORDAGO argitaletxeak «Igela» kazeten bilduma. «Igela»k —euskaldun heterodoxoen errebista— Txomin Peillen eta Jon Mirandek egin, bi urtez besterik ez zuen irauin, 1962-63an. Inolako laguntzarik gabe eta ainitzen fedetzarraz, lau zenbaki atera zituzten xiberotar hauek, eta horiez kanpo, hiru bereziak, bata Etchaoui buruzkoa, beste bat «erran zaharrez eta Xiberoko xikitoei buruz» eta «Herri saindu eta demokratikoaren parabola» azkenik.

Ipuin, istorio, errefracu eta kanta zaharretan zehar, Euskal Herri izkutu bat erakusten digute, hain zuzen Azkuek gordetzen ziguna

(apezeriari buruzko bertsoak, kasu batez). Poemak ere badatoz, horietariko batzu «Orhoituz» liburuan publikatuak, eta zenbait itzulpen ttipi («Ba-nin adiskide bat», hau da, «Ich hatt einen kameraden»; Pierre Lancren aipu famatua eus-kaldunoz...).

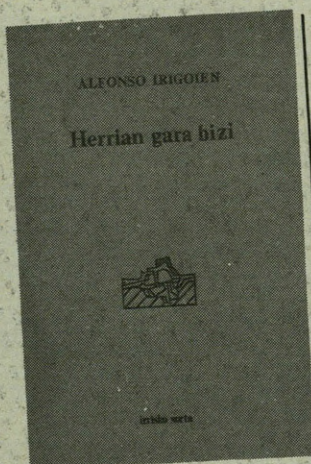
Liburuaren akats bat: aurkibiderik eta hitzaurrerik ez izatea, azken hau gaitz kronikoa gertatzen zaielarik HORDAGOko liburu gehientsuei, lanbrotuz, nolabait, bi herexen hauen idazlana.

JO TA KE 1, Joxe Joan G. de Txabarri. ELKAR. 247 or., 500 pta.

«Jo ta ke» euskarazko ariketa eta fitxa osagarrien lehen bi zenbakiak apunte gisa atera ziren lehen, hirugarrena berriz liburu bezala azaldu zelarik. Oraingoan lehen zenbakia dator liburu moduan, ELKAR argitaldarien eskutik, eta laster bigarrena ere horrela eman- go da.

Euskararen irakasleok jakingo duzue, Legazpiko gau-eskolako Joxe Joan G. de Txabarriekin egin da «Jo ta ke». Lehen zenbaki honetan euskararen egitura ximpleenak lantzeko ariketak ematen dira, hasieran, erabili beharrezko metodologi- a zenbait xehetasun esplikatu.

HERRIAN GARA BIZI, Alfonso Irigoien. ZUGAZA argitaldaria, IRRIX-KO sortaren 8. zenbakia. 102 or.

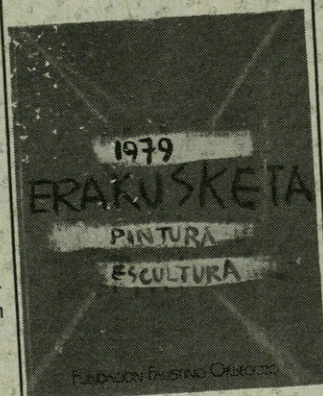
Alfontso Irigoien euskaltzain, irakasle eta idazlea poeta moduan datorkigu «Herrian gara bizi» honen. Estructura berdinekoak poema guztiak, gaiez ere berdintsuak dira ia denak. Herria —Euskal Herria konkretuki— jaso beharra. Modu desberdinetara, sinbolo desberdinak erabiliz, hau da Irigoienek poema gehienetan adierazten duena.

HERBESTEAN, Pablo Iztueta. AU-RREZKI KUTXA PROBINTZIALA. 56 or., 200 pta.

Denbora beretsuan kaleratu dira Paulo Iztueta-ren bi poema liburu; bata «Ibiltari», ELKAR argitaldarian ateratakoa eta orain dakargun «Herbestean» izeneko hau bestea. Poema sail honekin iazko «Irun saria», poesiaren arloan noski, irabazi zuen Iztueta.

Herriarekiko eta horren bururakerekiko kezka azaltzen da nagusiki poesiaren, baina badira gai horietatik kanpora ateratzen direnak ere, hala nola Larraizko gaupasa famatu hura —baten batzuk hain eskandalagarritzat jo zutena— goratzen duen «Mari Gaizto».

ERAKUSKETA 1979. FUNDACION FAUSTINO ORBEGOZO. 172 or.

Iaz «Erakusketa 1978» deitu zena eta Hegoaldeko lau hiriburutan eta beste zenbait hiritan egon zena, Madrilan aurkitzen da orain. Baina beherago emango dizuegu horren berri eta orain erakusketa hori dela eta FUNDACION FAUSTINO ORBEGOZO delakoak argitaraturiko liburua aurkeztuko dizuegu.

Bertan euskal artearen kontzeptuari buruz idazten du Caro Barojak; gerra ondorengo euskal arteen hiru belaunaldiak Xabier Bierre eta «Erakusketa» hurbiltzeko oharra» eskaintzen ditu Santiago

Amonek. Horrezaz gain, azken biok erakusketan parte hartzen duten artisten obra aurkezten dute eta horietako bakoitza ere bere lanaz, artearen konzeptuaz etabar mintzatzen da zuzenean edo elkarrizketen bitartez.

Gaztelaniaz eta euskaraz daude lan guztiak, Josu Cepedak egin dituelarik itzulpenak. Itxuraz liburua FUNDACION FAUSTINO ORBEGOZO «Comun» aldizkarian erabiltzen dituen paper on eta maketapen egoikiaren jarraipena da.

DISKAK

TTAKUN TTAUN, Txomin Artola. XOXOA. LP eta kaseta. 585 pta. bakoitzak.

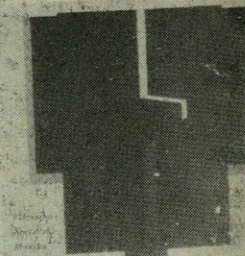
Gotzon Aleman zenaren poemak kantatuz osatu du bere azken lana Txomin Artolak. Diskari izena eman dion «Ttun ttun»-etik hasita, Gotzonen bizitzako pasarte batzu —«Ez dakit zer ordu izango zen», «Lau urte nituelarik», «Gaztaroa»...— eta maitasunari egindako zenbait poema jasotzen dira. Txomin Artolak badaki horiei beren giroa ematen.

Andoni Aleman eta Miren Maite Beldarrain —txalaparta—, Jose Angel Alonso —violoncello— eta Anje Duhalde —perkusioa— dira Txomin musikari laguntzen diotenak. Diskan Gotzon beraren ahotsa ere jasotzen da.

BIZKAIKO TRIKITILARIAK. OTS.

Graziaz beterik, batzutan norbait edo norbaitzu goralduz —«Bizkaiko pelotariak», «Arrizabalaga zina»—, beste batzutan puntadak botaz —«Esan dozu eder hori»—, edo pikante samar hain ezaguna den «Urruku tuku tuku» horretan, baina beti alaitasunez beterik, Bizkaiko trikitilariak hango airea dakargute. Luis Bilbao eta Rufino Arrola dira soinu-joleak eta Kepa Arrizabalaga berriz panderojole bizarduna.

EL PROCESO DE BURGOS filmaren sortzeko musika, Hibiak Rekondo. IZ.

Donostiako azken Zine Festivalan nahikoa gorabehera sortu eta azkenean sari eta guzti gertatu eta oraingo martxan luzaro samarrean ikusiko ez dugun filma horren faltan, musika behintzat entzun ahal izango dugu argitaratu berri den diska honen bitartez. «Arte kale», «Mogrovejo», «5. Asanblada», «Txibij»..., presentazio gehiegirik behar ez duten tituloak. Kantari Hibiak Rekondo dugu.

LEHIAKETAK

IHAUTERIETAKO KARTELEN II LEHIAKETAK, Donostiako CAT-ek antolatuturik. Gaia ihauteiak noski; nahi duen guztiak eta nahi hainbat lanez parte har dezake; 35 x 50 zentimetrotan eta publikoari erakusteko moduan aurkeztu behar dira originalak; datorren urtarrilaren lehena baino lehen bidali behar dira Donostiako CAT-era —Reina Regente kalea, z/g— eta urtarilaren zehar jakineraziko du epai-mahaia bere erabakia. Saria: kartelaren argitaratzea eta trofeoa.

Interesaturik zaudetenok, lehia-
ketaren oinarri guztiak jakitearren
jo ezazue goian aipaturiko helbi-
dera.

HITZALDIAK

«**ENERGIA ETA GIZARTEA**» zikloa Bilboko Ekonomi Fakultatean —Sarrikon—, abenduaren 5etik 13ra. Parte hartzaileetako batzu: CAMPSA ingindoreak, Angel Serrano, Ramón Tamames eta Mario Gabiria.

ERAKUSKETAK

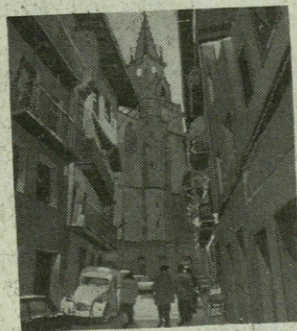
ERAKUSKETA 1979 delakoa Madrillgo «Palacio de Velázquez»-en azaroaren 26tik aurrera. Parte hartzaileak: Inurieta, Ramos Uranga, Ortiz de Elgea, Mendiburu, Mieg, Gallo Bidegain, Alberto González, Zumeta, Barceló eta Nagel. Erakusketa dela eta beste kultur ekintza batzu ere antolatu dira. Abenduaren 4 ean Julio Caro Barojaren hitzaldia: «Análisis crítico de cien años de cultura vasca»; 6an, «En torno a una escuela de arte vasco» gaiaz mintzatuko da Santiago Amon; 11n egungo euskal literaturaz Joan Mari Torrealdai; 13an Fernando García de Cortázarrek hitzgingo

du «Nacionalismo y religión en el País Vasco» gaiaz. 17an, Maria Luisa Ozaitak, Pablo Nerudaren testuetan oinarrituz egin duen «Pelleas y Melisenda» izeneko kanta-ta-balleta-kontzertua estreinatuko da. 19an, «La ikastola como alternativa educativa de Euzkadi» izango da Jose Luis Aurrekoetxeak erabiliko duen gaia; 20ean, «El pluralismo vasco», Juan Pablo Fusi Aizpuruak emana. Urtarrilaren 12an Maria Luisa Ozaitaren klabezineko kontzertua, eta «Ikuska» filmen proiektzioa.

«Palacio de Velázquez» delakoan izango dira ekintza guzti haur, ilunabarreko 7,30etan. Jakina denez, FUNDACION FAUSTINO ORBEGOZOK antolatzen ditu bai erakusketa eta baita inguruko ospakizun haur ere.

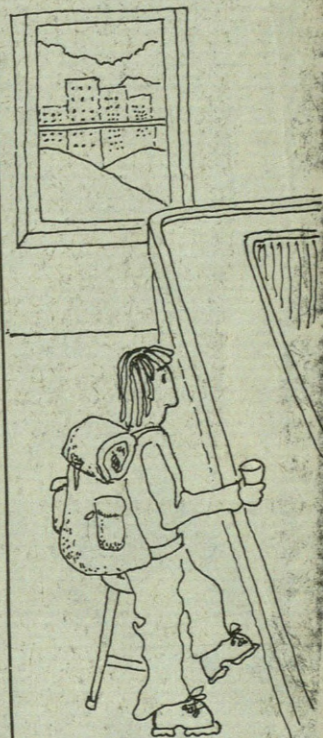
Lehenago kutsuko tabernak aurkitu dituzu Madalenan, horietako bat «El Sindicato», goardia-bilen kuartel famatua zenaren ia aurrez aurre.

Madalenatik berriro «Herriko Enparantza»-ra itzuliz, eskuindarrek hainbeste gorrotatzen duten udal-txearen —bi lehergailu jarri diote hilabete gutxitan— eta elizaren artean dagoen horretara, asanblea bat imajina dezakezu, hemen egiten baitira Errenteriarri azkenaldian hainbeste fama eman dioten gehienak. Aurreraxeago jo, «Nacional 1» delako aldera eta Alamedan, herriaren zilborrean, aurkituko zara. Musika kioskoa, atzekaldean batzokia eta eskuinera etxe azpi batetan bai eta hurrengoan ere tabernak; taberna haundiak baina gehienetan jendez beteak.

Alamedatik Biteri kalea har dezakezu, erdialdea aldenik alde pasatzen duena. Lehen partea dendaz beterik dago batez ere eta bigarrenean hasten dira berriro tabernak.

Hau da poteorako ez ezik, manifestazioen hasieretako bidea. Ez litzateke harritzekoa horrelakoren bat topatzea edozein egunetan. Dena dela, hori bukatzean eta polizia-rik agertu ez bada, lasai jarrai de-

zakezu paseoa eta txoko taberna— bila.

Igande edo jai eguna izanda, bai eguerdian eta baita iluntzean ere, erruz aurkituko duzu jendea bazter guztietan. Izan ere, egun horietan, herri honek dituen 40.000tik gora biztanleetatik askok, hauzotan bizi baldin bada ere, erdialdera jotzen du. Beraz, era guztietako jendea topatuko duzu, bertakoak eta etorkinak, hori bai, langileak gehienbat, hau ez baita dirudunentzako oso herri aproposa. Hori frogatzeko hauzoren batetara joatea bezalakorik ez duzu, Iztieta —erdialdetik oso hurbil— edo Beraunera adibidez.

Begiak goatzeko paisaje oso ederrik ez duzu aurkituko, baina Errenteriarren fenomeno sozio-politikoak ulertzeko dato batzu jasoko dituzu seguraski.

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

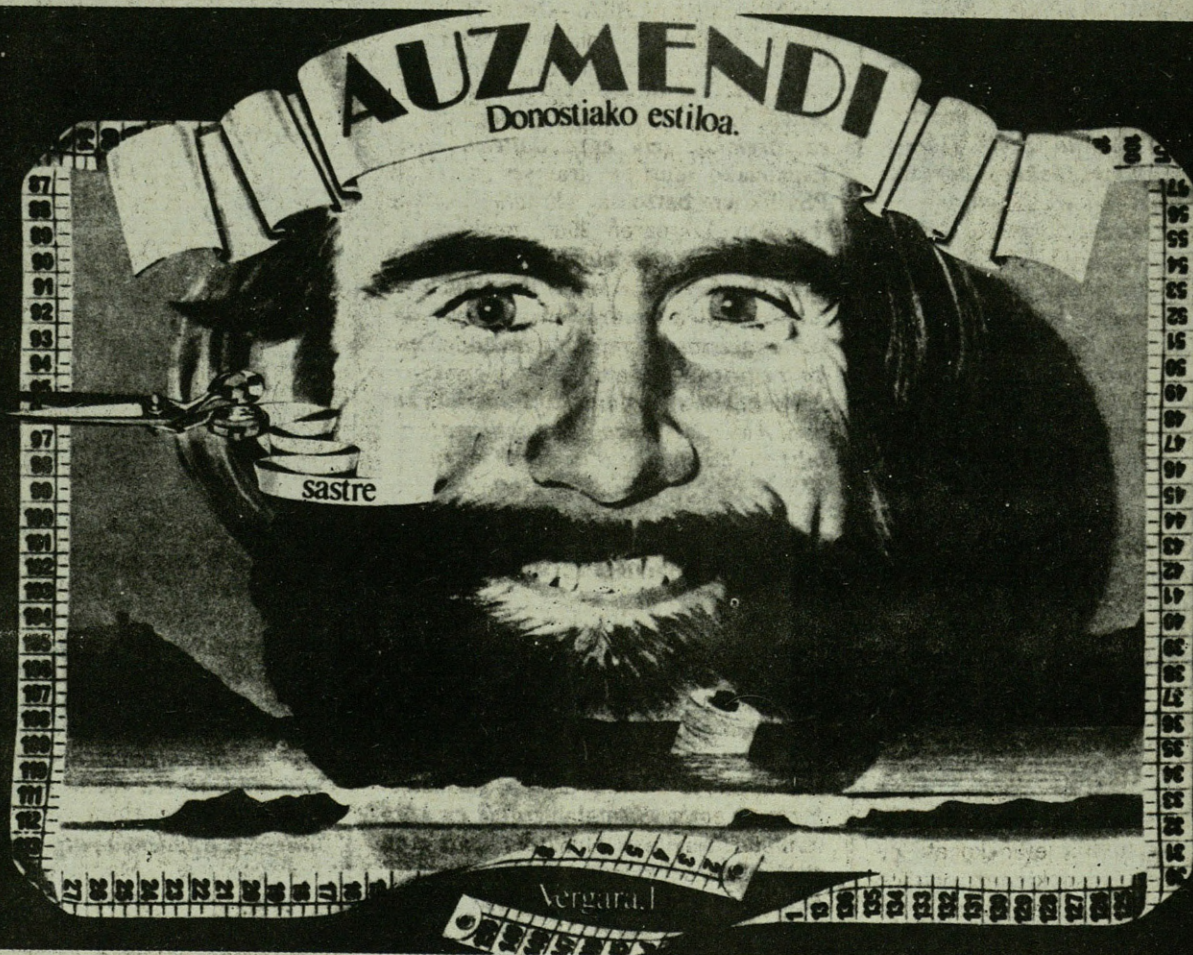
Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

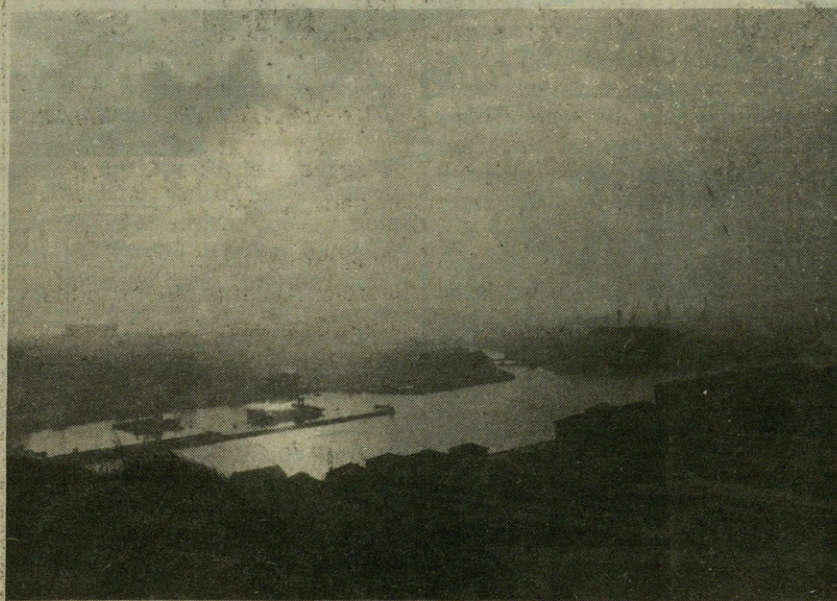
Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

1

KUTSADURA GEHITZEN DENEAN.— Azken hamabost egunotan, Estatu Espainolean kutsadurak zer esanik eman du. Izan ere, neguko lehen hotzak hasi zirenetik, Estatuko hiri handienetan, asko gehitu baita. Honela, Barcelona, Madrid eta Bilbon, egun batzuetan mailarik handienetara iristeko puntuan egon da.

Garraioen eragina, entpresak eta kalefazioak agertzen dira tresna kutsatzaileen barnean; izan ere, badirudi eguraldia ozten denean, jendeak bere kotzea gehiago erabiltzen duela eta kalefazioak topetara ino pizten direla. Kutsadura honen lehen ondorioak, heriotzak izan dira, bronkitiko eta asmatiko askok beren bukaera izan du. Zenbait lekutan, neurri batzu hartzen hasi dira, baina arazoa askoz larriagoa da.

2

EUSKAL HERRIKO HOMOSE-SUALAK. — Euskal Herriko EHGAM taldeak Azaroaren azken egunetan Lehen Batzarrea ospatu zuten. Bertan Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako partaideak egon ziren eta agertu zigutenez, Nafarroatik inor egon ez bazen ere, talde antolatzen hasia omen dago.

Batzarre hau, pauso garrantzitsu bat izan dela agertu ondoren, batez ere taldearen definizioan eta helburuetan kokatu da eta ekintzei dagokienez, egungo lana taldearen legeztatzean oinarrituko omen da.

3

MISERIAREN AURKA.—Zenbait injustiziren aurrean, egia esan, ez da protesta asko egin ohi izan; izan ere arazoa bizi dutenak izanen baitira abotsa altxatzen dutenak eta batzuek honetarako ahalmenik ez daukate.

Bilbon Azaroaren 29an, neskak batek bere erropa guztiak kendu zituen eta bilutsik geratu zen. Poliziaren komisarira eraman zutenean, pobreen egoerarengatik eta jendearen gizatasun faltarengatik egin zuela deklaratu zuen.

4

FRAGA IRIBARNE ETA TORTURAK. Aspaldi honetan zer hitzeginik ematen ari den torturen gaiaren aurrean Fraga Iribarne, Alianza Popularreko buruak honoko hau esan du: «gu torturak egon diren ala ez aztertzearen alde gaude». Aldaketa hau ez dakigu zeren ondorio izango den, dena dela Josep Melia ikasten joan dedila.

5

HERRIEN IZENAK EUSKARAZ. — Euskal Herriko lau probintzietako Aurrezki Kutxa Munizipalak eta Euskaltzaindiak eginiko Euskal Herriko Udalen izendegia kalean dago. Pauso garrantzitsu bat gure herrien izenak behar den bezala erabiltzeko, baina honetarako Udaletxeek beren batzarretan onartu beharko dute herriaren izena euskaraz nahi duten ala ez. Hau erabaki ondoren, Nafarroakoak oraingoz beren administratza prozesua Madrilen egin beharko dute eta beste hiru probintziek Eusko Kontseilu Nagusian.

Donostiako estíloa

zeruko ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. **Bilbon:** Gorka Abad eta Karlos Donoso. **Iruinean:** Txema Larrea. **Gasteizen:** Jose Inazio Murua. **Iparraldean:** Mikel Iribarren "Xinaberri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepán Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokín Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarrionandia, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larraite, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etxeberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.

ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.

EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.

D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

el salvador gaur

anaitasuna

euskara, oi euskara

«Denok dakigu edo eta irakasleok bai behintzat, txarto ere txarto da goela euskal irakaskuntza. Baina bestalde Euskal Herriko ekintzarik inportanteena dela, "teorian" behintzat, ez da hortaz ezertxo ere idatzi aspaldi. Zergatik ote? Politikabide baten edo besteren izenean gure egoera latz eta arduragarria izkutatatu nahi ote da? Ikastolak sortu zirenean denok uste genuen euskararen salbaidetza zirela. Baina urteak joan eta urteak etorri, aurrera barik gure haurren euskara maila atzerakada zoritxarrez. Orain telebista jotzen dugu salbaidetatzat. Baina ez ote dugu, gehiago edo gutxiago, geure buruon justifikagarritzat hartzen? Ez baitugu minimoa ere eman euskal irakaskuntzan». **Honela dio ANAITASUNAREN 391. zenbakian azaltzen den «Euskararen arazoa ikastoletan» azterketaren sarrerak. Eztabaidagarria dela bertan agertzen dena dio egileak. Goazen ba eztabaidatzera!**

LABOR aldizkaria CMTEK —Confederación Mundial del Trabajo— delakoak argitaratzen du. Bere 10. zenbakian «Los militares de El Salvador temen la misma suerte que Somoza» lantxoak argitaratzen du, bertatik honoko zatitxo hau hartu ditugularik: «Un grupito de abogados financiados por la diócesis de San Salvador constituye el único recurso legal para las familias de las víctimas desaparecidas y asesinadas. Los cadáveres que aparecen regularmente cada día en las zanjas o en las cunetas de las carreteras llevan nuevas señales estremecedoras. Los asesinos no se contentan ya con una bala en la nuca después de la tortura rutinaria, sino que practican formas más sádicas de tortura antes de que venga la

muerte. Sacar los ojos, arrancar o quemar la piel, cortar los testículos, se han convertido actualmente en formas normales de torturas. El mes de julio fueron descubiertos por sus familiares los cadáveres de 3 jóvenes trabajadores de la construcción que en el mes de febrero tomaron parte en la ocupación de las oficinas de la Organización de Estados Americanos en San Salvador para pedir la liberación de los presos políticos. Murieron bajo los efectos de la tortura: sus rostros aparecieron desfigurados, a uno le habían cortado la mano derecha, a otro le grabaron las letras FLP (Fuerzas Populares de Liberación) en el pecho, y el tercero aparecía cubierto por una sustancia negruzca.»

badatorrela, badatorrela!!

«En Navidad todos turulatos de publicidad» dio **EL PAPUS** en 289. zenbakian «Telecoñas» sekzioan argitaratzen den artikuluxkak: «Agárrense bien, en el mes de diciembre la publicidad de TVE puede llegar a

casi tres horas diarias, más de 350 anuncios en la Primera Cadena y unos 150 en la Segunda. Sin comentarios, tan sólo de pensarlo a uno le entra el vértigo y no puede seguir...»

RAMON

TRIUNFOren 878. zenbakitik hartua.

arazoen errosarioan

Ruperezen bahiketak aurrera jarraitzen du; preso guztiak barruan dira eta gutxitu ez daitezen detentzio pilo bat egona delarik eta Herri Batasunako diputaduak diren Franzisko Letamendia eta Telesforo Monzonen aurkako suplikatorioak PNV eta Eeko ordezkariak ez ezik beste guztiek onartu dituztelarik.

Guzti hori gutxi ez balitz, badirudi hemendik gutxira Juan Mari Bandres eta Miguel Castellessen aurkako suplikatorioak ere onartzeko trantzean jarriak izango direla. UCD, AP, PSOE, PCE alderdiek bat egin dute euskaldun parlamentarien aurka. Azken gerra denboran nahiago baldin bazen «una España roja que rota», oraingo honetan zatitua ez ikusteko teoriz behintzat «gorriak» izan behar liratekeen alderdiak zeharo eskuindarrekin elkartzen ikusten ditugu.

Ez da alderdien kontua bakarrik. Estatu espainoleko zenbait intelektual trebe ikusi dugu Ruperezen askatasunaren alde oihuka. Alderan-

tziz, ez ditugu horietako askoren salaketa gogorrak eta azterketa esijitze garbiak entzun detenituek jasaten dituzten torturak adierazi direnean. Zergatik izango? Giza eskubideen alde daudela egunero —prentsa, irrati, telebista, liburu edo mintzaldietan— aldarrikatzen dutenek, ezer gutxi esan dute, ezer gutxi egin dute komisaldegietako torturak amaitzeko.

—Ez gaituzte ulertzen.

Jendearen konfiantza bukatu ezina da, eta, halako batetan gure alde jarriko direlakoan edo, jo eta ke jarraitzen du salaketak egiten. Hasi berria dugu torturak salatze-ko fir-

ma biltzea. Milaka firma bilduko da, behar diren tokietara ondoren bidalitz. Erantzuna nolakoa izango den agintarien aldetik — pentsatzeko da. Hilaren 2an Hego Euskadi osoko hiriburuetan ospatutako manifestaldiak hartutako erantzuna lekuko.

Eta jendea gorputza zauriturik agertzen da. Eta sendagileen batek aztertzen du, ondoren ohizko salaketa presentatuz. Eta gero... ezer ez. Egunkariaren batek argitaratzen du izena, alditan argazkia ere ikusten delarik, jendeak kalean komentatzen du, beldurra bihotzetan sartzen da. Baina hemen ez da ezer gertatu. Aztertzaile Batzorderik ez da sortuko. Zertarako?

Beldurra zabaldua dago gure artean. Norbaiti lege antiterrorista ezarri diotela, jakitean, berdin da edohor izatea, jendearen lehen pentsamendua.

—Ederrak hartzen egongo dek!

Eta ez dakigu, baina torturaren arazoa Euskal Herrian soilik gertatzen dela ez iruditu arren (GRAPOkoek, libertarioek e.a. jendeek eritzi zeharo alderantzizkoa eman ohi dute), egunkariak, estatuko egunkari eta aldizkariak irakurritz, badirudi detentzioak eta komisaldegietako tratu txarrak hemen soilik gertatzen direla. Guzti hori «euskal arazoa» besterik ez dela.

—Hay que poner fin al problema vasco.

Horregatik, helburu hori buruan dutelako, poztu ziren hainbeste estatuko liberal guztiak autonomi estatutoa onartu zenean. Eta nahiz eta AP eta horien inguruko zenbaitzuk atzera egiteko keinuak adierazi, mundu guztiak begi onez ikusi zuen estatutoaren ratifikazioa lehen bait lehen ematea.

—Hori PNVkoek gogor jarri zirelako, bestela...

Nafarroaren arazoa erditik, Pege-nautek eginiko zenbait deklarapen kontutan izanik, Euzko Alderdi Je-

tzailekoek gogor ekin zuten. Dena dela Nafarroaren «arazoak» —zenbat arazo dugun— ez dirudi kontontzeko aurrerabide asko lortu zuenik.

Estatu espainoleko alderdi nagusiek sekulako beldurra dute Euskal Herrira begira. Demokrazia kontutan hartuz, denak berdin izan behar garela eta eskubide berdinak izan aldarrikatuz, begi txarrez ikusten dituzte euskararen aurrerabide po-breake, ikastolak lortutako subentzioak, euskal sena berpiztu eta indartuko duen edozein gauza. Horregatik dena esaldi batetan sartzen dute.

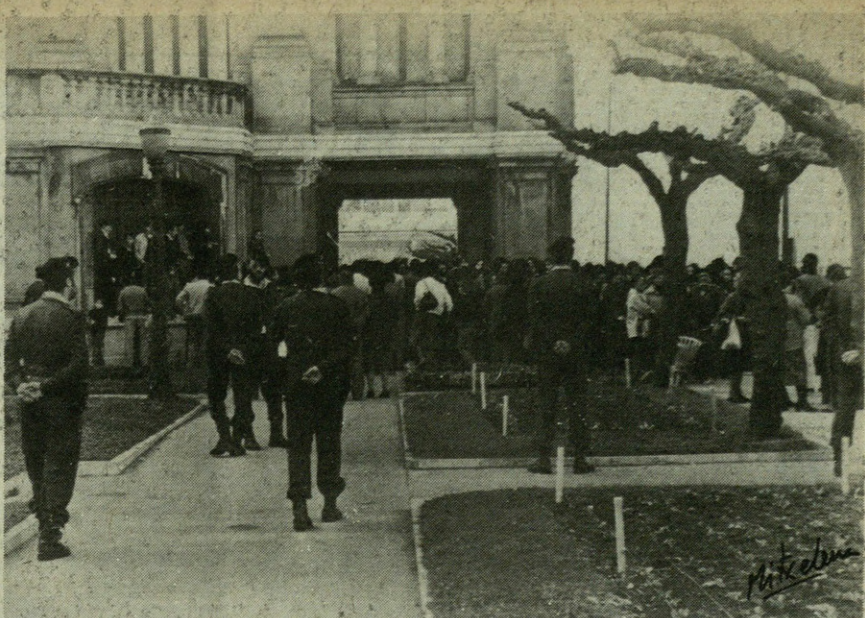
—Hay que poner fin al problema vasco.

Unibertsitalak ez diren ikastetxeen estatutoak garbiki adierazten ditu beldur hauk. Kasu honetan UCD izan da estatuto honen sortzaile eta bultzatzaile, baina Moncloako Itun-ean negoziaturiko zenbait puntuk ere barruan dirau. Autonomi Estatutoak Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabari ez diela ahalmen asko ematen pentsatzen dutenek, oraingo honetan bat egingo dute estatutoa aurrerabide bezala ikusten dutenekin. Irakaskuntzako estatuto hau aurrera aterako balitz, UCDe- k nahi lukene bezala dekretu lege bihurtuz gainera, autonomi estatutoaren aplikapenari sekulako oztopoak jarriko lizkioke.

Izan ere dekretu legeak «de aplicación obligatoria» baitira. Horrek esan nahi du, autonomo diren lurraldeetan ere horik, eta horik bakarrik zera —ez autonomo gobernu-ko partaideek aztertu eta adieraziak— aplikatuko direla. Beno, ikusteko dago estatuto hori onartua izango den ala ez —eztabaida izugarria altxatua du dagoeneko— baina onartzen dena ere hildo berdin xamarretik joango delakoaren susmoan gaude.

Eta gure arazoak eta estatu espainoleko langileenak desberdinak ez izatearren edo —hemengo eta hango zaindariak berdinak izan— UCDe- k ezarri nahi digun langileen estatutoa. Langileena dela esatea eufemismo bat besterik ez baldin bada ere.

Kasu honetan ez da UCD bakarrik gelditu. CEOEk defendatzea normala iruditzen bazaio edonorri ere,

ez da UGTrekin gauza berdina gertatzen.

—Traidore hutsak dira

Arazoa ez litzateke hainbeste izango kaletan zehar entzuten den esaldi horren esanahiarekin. Politika izango da. Baina garbi gelditu dena zera da: Madrilen ateratako puntuak Euskal Herriko UGTri oztopo bihurtzeko arriskuan daudela. Madrilek garbi esan dio «hemengo» UGTri abenduaren 7an egingo den manifestazio eta mobilizazioetan parterik ez hartzeko. Are gehiago, gatazkatzeko.

Behingoz euskal indarrak elkartzeko trantzean zirenean, mundu

guztiak egun horretarako deia onartu eta zabaldu duenean, UGT aurka aterata da.

—Bainan galdu egingo du.

Ikusteko gauza. Moncloan negoziaturiko puntuak, UCDe-kin, CEOE-ekin bakarrik negoziatzeak horrelako trantzetxoak ezartzen ditu. Bainan pena mereziko dute, bestela ez bailukete hori egingo. Estatuto sindikatu maioritario izatea, nahiz langileen alde garbi ateratzeko beldurrez ibili beti, bere konpensazioak erakarri beharko dizkio.

P. IPARRAGIRRE

krabelinen iraultzaren gaineratik

Abenduaren 2an ospatu ziren Portugalen 1974eko «krabelinen iraultza»ren ondotik ospatu diren boskarren hauteskundeak. Azkeneko hauetan, lehen aipatutako iraultza betirako lurjota utzi dute.

Alianza Democrática eskubitarrak izan dira hauteskundeak irabazi dituztenak, ondotik sozialistak eta komunistak geratu direlarik. Ezkerrak egin ahal izan ez duenaren aurrean, herriak eskubiari eman dio bere konfiantza.

ezkerrak ez du lortu

1974eko Apirilaren 25ean askorentzat ireki zen galdurik zegoen itxaropena. Portugalgo ezkertiarrek hartzen zuten boterea eta Europako nazioak lurralde horretara begira jarri ziren. Francok oraindik bere pos-

tuan jarraitzen zuen eta iraultza horrek espainol eta beste askorentzat argitxo bat piztu zuen.

Iraultza horren zatirik garrantzitsuenak, «reforma agraria» deitua izan zen eta ez da kasualitatea, gaur hau egin zen bailara izatea iraultzaileena eta ezkertiarrena; Alentejo dugu honen lekuko.

Baina, krabelin gorrien iraultza pixkanaka pixkanaka desegiten zihotan, bost urtetan bost hauteskunde ospatzea ez da batere normala eta dena dela hau ez da izan kaltegarria, izan ere 25-eko iraultzaren ondoren egin zuten konstituzioa eta portugesez guztiak maioriaz onartu zutena izan baita pasa diren gobernu desberdinen programak zehaztu dituenak.

Baina hala eta guztiz, ezkertiar eta progresistak ez dute esaten egin zutena edo ez dute ahal izan eta honek lur jota utzi ditu. Portugesez mota gehienetako gobernuak ezagutu dituzte, faxismoa, progresista, ezkertiarra eta Salazarenetik Sa Carneirorenera (Alianza Demokratikako burua) diferentzia handia.

UCD eta Suárezek asko lagundu du eskubitar koalizio hau.

girik ez badago ere, bitartekoak baino nahiago dutela erakutsi dute.

"apirilaren 25a" gainditu gabe

Alianza Democrática-ren garaipenak 1974eko Apirilaren 25a betirako desagertze bidean jarri du nahiz eta hauek demokraziaren garantiak oso osorik mantentuko dituztela adierazi. Hauteskunde hauetan ez da gobernu baten programa hauzitan jarri baizik eta gizartearen izaera eta modua.

Komunistak eta sozialistak, eginiko lorpén iraultzaileak kontuan izanik, hau da, konstituzioa onartuaz, nazionalizazioak, langileen kontrola, lurraren erreforma eta askatasun politiko guztiak sartzen zituzten beren programan. Eskubiak berriz, hau da Alianza Democrática-k, sozialdemokratak, zentristak, monarkikoak, erreformistak eta elizaren zati handi batez osaturiko koalizio honek, lehenik konstituzioaren sozialista kutsua kendu behar zela zioen bere kanpaina. Honetarako, orain eta boterea hartu ondoren, erreferendum bat antolatuko dute eta botoa obligatorioa izango da; bertan, hauek nahi duten bezala konstituzioa aldatzeko baimena eskatuko dute.

Ezkerrak eta batez ere alderdi sozialistak indar handia galdu du, komunistak berriz espero zuten adina ez dute lortu.

Portugalدارrek eskaintza hauen aurrean, eskubia nahiago izan dute. «Portugal Alentejo izango balitz, APU (komunisten koalizioa) izango litzateke garaile» esan zuen Alvaro Cunhalek, baina ez da horrela gertatu. Sa Carneirok Alentejon ez du

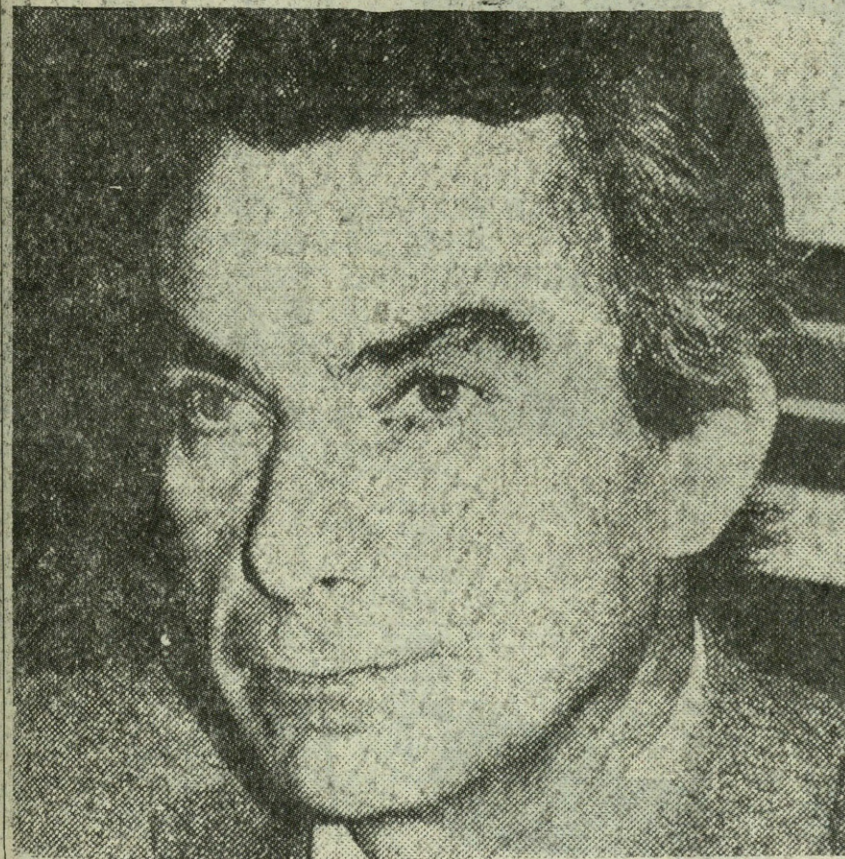
noski jarraitzaileak izango, baina hortik kanpo denak dituela garbi geratu da.

Maria Lurdes Pintassilgo, lehen ministroak kanpainaren bukaeran esan zuenez, berak bere agintaritzan ikusi duenez, portugaldar guztiek gauza berberak nahi omen dituzte: ogia, osasuna, lana, edukazioa, kultura, segurtatea eta tellatua. Beraz Sa Carneirok badaki zer eman behar duen.

Bitartean, Mario Soaresek eraman duen egurra nola gainditu aztertzen hasi beharko da; izan ere azken hauteskundeetatik 40 postu galdu baititu. Krabellin gorrien iraultzan gehien goratua izan zen politiko honek eraman duen egurra gogorra izan da.

Honen aurrean, Madrilgo gobernua pozez agertu da, izan ere Alianza Demokratikaren kanpainaren indartzaileetako bat bera izan baita. UCDren laguntza hainbatekoa izan da, portugaldarrek eskubitar koalizio honi, Alianza Demokratikari, «coalición castellana» deitzen diote.

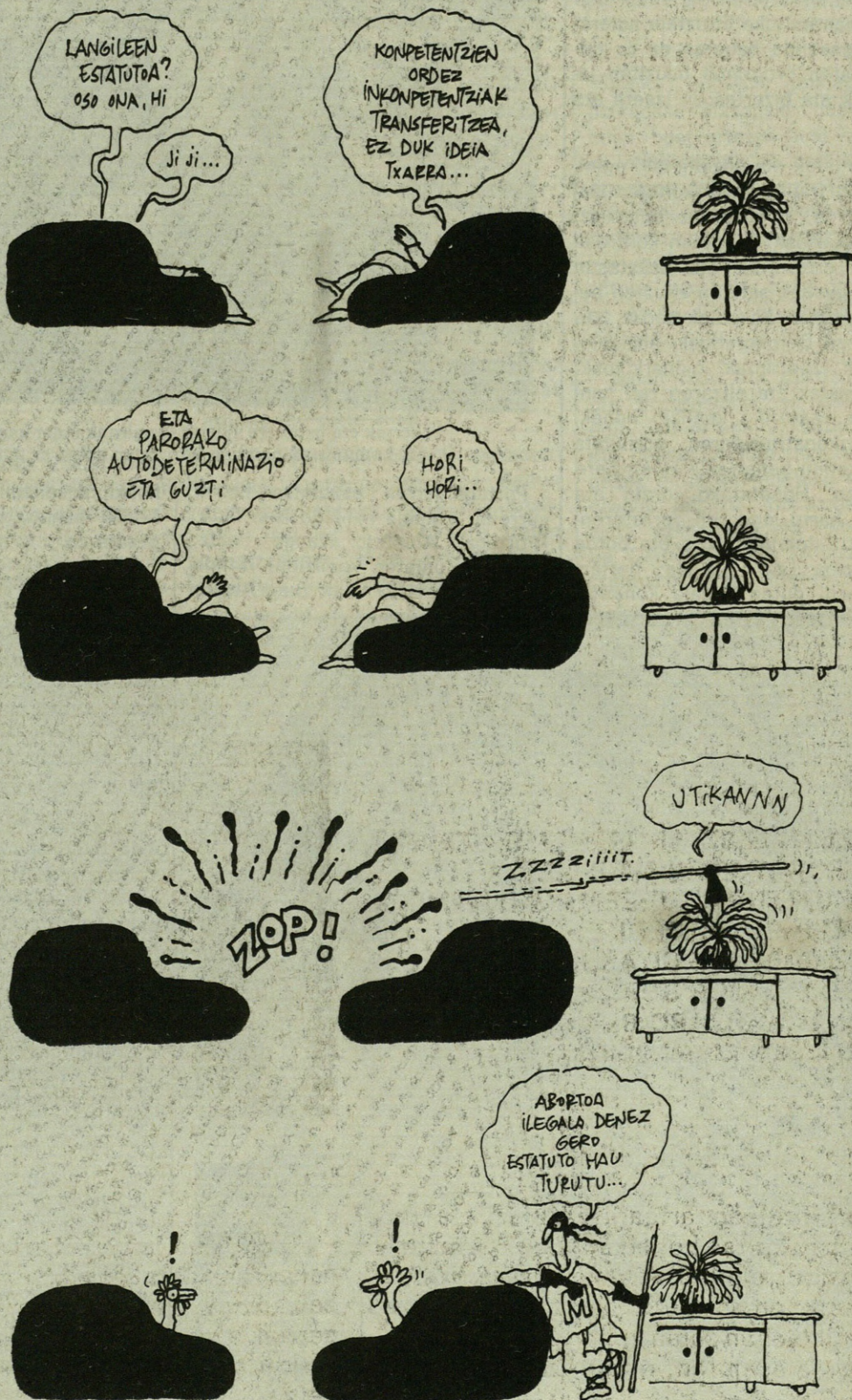
Península Ibericaren osotasuna berriro finkatua geratu da, eskubiaren batasuna indartu egin da. Ezkerren frustrazioa gaindituko ote die portugaldarrei eskubiak?

Francisco Sa Carneiro da "Alianza Democrática"ren burua.

L. A.

prekontseilari maskaratua

lazkao-txiki

joxe miel iztueta gaia

**GOIZEAN GOIZTAR JAIKITZEN BANAIZ
KANPORATUTZEN NAIZ BETI
TA IKUSTEN ZAITUT ZERURA GORUNTZ
EGUZKIAREN ALDETIK;
EGUZKIAREN ARGITASUNA
HORTXE DATOR SORTALDETIK
EGUN HAURTZARO BESTERIK EZ ZERA
BIHOTZKO EGUN SENTI.**

Bertsozaleen artean norik ez ote du ezagutzen bertso honen egilea? Zirikatzaile famak ez dio behar bada Lazkao Txikiri aukerarik eman bere barnean daraman dramatikotasun zama kanporatzen eta den bezalakoa agertzen; gizon ezagunaren ordaina.

Joxe Miel Iztueta, Lazkao Txikiz ezagunagoa, jakintza zabaleko gizona dugu eta bertsolaritzaren arazoetatik kanpo, gure herriak bizi dituen une larrietaz kezkatu agertu zaigu egin diogun elkarrizketa honetan.

—Noiz hasi zinen bertsoan edo noiz konturatu zinen bertsoan ari-
tzeko gai zinela?

—Gai nintzela ez, baina bertso
zaletasune gerra hasi zen urte har-
tan. Nik 9 urte neuzkan eta Uztapide
eta Zepai zena gure haurora —Laz-
kaomendira— joan ziren. Ni beste
lagun batekin bertsoan bezala ari-
tzen nintzen eta nik esaten nion
harri: «Hik ez dek azkena igual aka-
batzen, azkena igual bukatu behar
dik, ni baldin bada, berriz ere ni edo
komeni edo hola bukatu behar dek».
Eta ni konturatzen nintzen harrek ez
zuela berdin bukatzen. Horixe zen
dena, nik bertsoak entzuten nituen
eta gustatzen zitzaidan.

—Eta gogoratzen zara lehenengo
aldiz noiz bota zenituen bertsoak?

—Bai, lagun artean eta horrela
Lazkaomendiko ermita ondoko taber-
na batera joaten ginen 13-14 urte
genituela; han aitona batzuk egoten
ziren musean jokatzeko, eta horrela.
Han bazen bat Matxain apelidua zue-
na eta berarekin aritzen nintzen, ha-
ren anaia hobeagoa zen bertsoan
baina hau soldaduskan zegoen.

15-16 urte nituela eleiza azpitan
egiten ziren teatro antzekotan, eta
horrela, ere bertsoak kantatzen ni-
tuen eta inguruko herrietan afarie-
tan edo bazkarietan edo, ibiltzen
nintzen baita.

—Lazkao Txiki izena, nondik da-
torkizu?

—Ez dakit seguru, uste dut Atau-
nen jarri zidatela, neri lehenago iz-
tueta deitzen zidaten.

—Izen hori ez handia zarelako
noski?

—Ez, ez. Baina gizonaren handita-
suna ez da luzeroaz neurtzen. Nik
behin bertso bat kantatu nuen:
«Haundi usteak txikititzen du gizo-
nen haunditasuna».

—Baina zure plazaratzea non eta
nola eman zen?

—Akordatzen naiz Ormaiztegiko
Etxaburu zelako batek nola apun-
tu nituen txapelketa baterako. Lehen
eliminatoria Mondragoien zen eta
gogoratzen naiz nola beste bat eta
biok bizikletatan nola joan ginen.

—Biaje ederra ez, zenbat ordu pa-
sa zenuen?

—Ez dakit ba, ez genuen kontado-
rerik eta horrela.

—Bueno, eta zenbagarren egin zenuen Arrasaten?

Ni bigarren geratu nintzen. Gero, Tolosan izan zen azkena, orain finala deitzen zaio eta han ere bigarren geratu nintzen, han Berasategik irabazi zuen.

Gero han Zepaikin ere izan nintzen behin eta hura aurrena eta ni bigarren baita geratu nintzen. Gero hasi zen txapelketen ilara eta Beasainen hasi eta Donostian bukatu nuen. Beasain, gero Eibarra eta hemen lehenengo Mitxelena eta ni bigarren, Hernahin ere berdin eta gero Donostian; ez dakit ba, laugarren egin nuen, Basarri, Uztapide, Xalbador eta ni, honela geratu ginen. Gero Tolosan izan zen Gipuzkoako txapelketa han aurreneko egin nuen. Gero Bilboko Capitolen, uste dut 64ean zela, han ere lehenengo egin nuen; hemen Basarri eta Uztapide ez ziren, Xalbador baietz uste dut.

—Urte horretan hasi ziren Lope-tegi eta Azpillaga, ez?

—Bai, bai, Azpillaga Capitolen han zen, bai.

—Adiezazu, eta familian edo bertotan aritzen zen norbait izan al zenuen?

—Begira, noizbait izan omen zen, orain hori jakin ezazu. Iztueta Lazkaoko apelidua da; Fernandoren garaiako omen zen Iztueta, dantzak eta egiten zituen eta bertotan ere zerbait egiten omen zuen. Lazkaon egon zen apaiz bat ibili zen soka bilatu nahirik baina ez zuen lortu.

Gure aita zena zertxobait aritzen zen, puntu bati eta horrela botatzen zion. Gogoratzen naiz ia hilean zegoela, badakizu, tronbosis edo hori eman zion eta uste zuen baso batetan eta nik esaten nion: «Aita, ohean zaude eta nola egongo zara ba basoan, ez al duzu ikusten komoda hor dagoela» eta berak esan zidan: «Bai, bainan komoda ere eramandako tokian egoten dek». Harrek jotzen zidan adarra; beti horrelaxe erantzuten zuen: «Aita, har ezazu ba saldea». «Ekar ezak ba aldea» eta honela zen. Orain gizon bat zen, ni baino handiago, ez da zaila eta; haren aita oraindik handiagoa omen zen, beti bajan gaude. Orain, gizon oso bizkorra zen bestela.

—Adiezazu, eta noiz izan zen Alfonso Irigoyenek emakumeen gai-

nean hiru bertso kantatzeko esan zizona?

—Ez dakit ba... Behin San Antoniotik jaitsi eta Matienan egon ginen bazkaltzen eta uste dut orduan izan zela: «Orain Lazkao Txikik kantatuko du bertso bat neskata baten gainean». Esan nion, adi ezazu, neri neskata baten gainean ez zait bertso-rik akordatzeko, zer uste duzu, ni zurezkoa naizela ala?

—Eta gogoratzen zara zer bertso bota zenuen?

—Ez, neri horrelako asko ahaztu egin zait. Gogoratzen naiz behin batean, hemen Beasainen Euskaltzaindiak antolatutako txapelketa baten eliminatorian Ezkioko Aranzadi eta biori, biok senar emazteak ginela; ni andrea, beti andrearen papera, egunen batean erakutsi behar diet nolakoak ditudan, beste edozeinek bezelakoak dauzkat eta. Harrek mutila jaiotzea nahi zuen eta nik alaba eta Goiburuk badaki bertso bat, ni zatitxo batekin bakarrik gogoratzen naiz: «Ni ez nioa Jainkoaren askatasunaren bila, eta berak nahi duena guregan sortu dedila».

Gero, hemen klinikan egon nintzen egindako bertso bat bai buruan dut:

Sukar haunditan behin hartu nuen gaur uztera noan gela ez nuen uste nik honen ongi sendatu behar nuela

baserrietan aitortuko det ongi hartu nazutela alegin danak egin di'azute anai bat banitz bezela zueri esker bizirik noa hil behar nuen bestela.

—Bertsolarien munduan badago paper garrantzitsu bat eta gai emaleena edo gai jartzaileena da.

—Bai, neri beti parre egiteko gaiak jartzen didate baina nik bestelakoak nahiago ditut. Izan ere azkenaldean ni eta Mattin zerbait komiko bezala hartu gaituzte. Eta hori zergatik uste duzu gertatzen dela, ez dakit; mahaiean beti txisteak kon-tatzen eta egon garelako edo...

—Baina egia da zuk beti bertso txistosoak botatzen dituzula.

—Nola ez, gaiak behartzen baina... Baina neri bestelakoak ere gustatzen zaizkit. Cantinflas-i hainbeste gustatzen zaizkio dramak; askotan edozein gauzagarik negarrez egongo naiz baina gustora, konpre-nitzen al nauzu? Nik bati baino gehiagori hau esan diot.

—Eta txapelketetako epai mahaiaik zer iruditzen zaizkizu?

—Epai mahaiek ez dute inoiz de-non gustorik egingo.

—Eta antzuleek beren botoa ematea?

—Hor faboritismo asko dago, ber-

tsotan batere entenditzen ez duen jendeak zer boto ematea nahi duzu; neskek mutil politenari emango diote, besteek beren herrikoa edo beren aldekoa delako, hori ez da garbia.

—Orduan zer bitarteko gelditzen da?

—Euskaldun garbi batzu jarri eta inoren faboritoak ez daitezela izan eta hau berriz zaila da. Lehenago, nik uste dut, gauzak hobetoxeago egiten zirela, denentzat gai berdina jarri, bertsolariak izkutatu eta gero bertsoak botatzen joan daitezela, hori ere gauza da. Gizona bere gustoko gaietan bakarrik ez da probatu behar, eta erabiltzen den euskarari begiratu; ez greba, populua, hemen populua zertarako jarri behar da ba? Hori al da euskara aberastea? Bihotzez ala mekanikoki bota dituen, euskara nola ibili duen, neurriak, ateraldiak, dena kontuan eduki behar da.

—Eta bertsolaria plazaratzeko bitarteko bezala edo, txapelketa zer iruditzen zaizu?

—Baí, ez dakit bide ona izango den ala... Txapelketa herri baten poz bat edo da; nor hobeagoa den ikusteko edo; apustu bat bezala da, nik ez dakit horrela den ala ez. Baina gaur gauzak ez dakit ba nola dauden, herri guztia puska puska egin da dago. Batasuna oihuka ari garela denok puskatu egin gara. Hemen gu azpitik puskatu gaituztenak gu baino bizkorragoak izan dira; zer uste duzue ba. Lehengo gizon horiei horrela esan behar zaie, ez dutela ezer egin, ala? Nik tiroak ezagutu nituen eh! Baina haik gutxienez denak bat egon ziren eta gutxienez Euskadiko Gobernua errespetatzen dute, hantxe egonda gordeta. Eta han burrukan ibili ziren haiengatik ezer ez zutela egin esaten duzue, aurki zuengatik esango dute ez duzuela ezer egin eta arrazoi handiagoarekin gainera.

—Eta bertsolarien munduan hori isladatzen da ala ez?

—Bertsolariak oraindik inork ez gaitu puskatu eta gure artean ondo konpontzen gara; bakoitza bere aldetik, bakoitza bere iruipenakin, baina...

—Baina, azken urteotan behintzat gai politikoak asko erabili dituzue.

—Bai, modan egon zelako eta

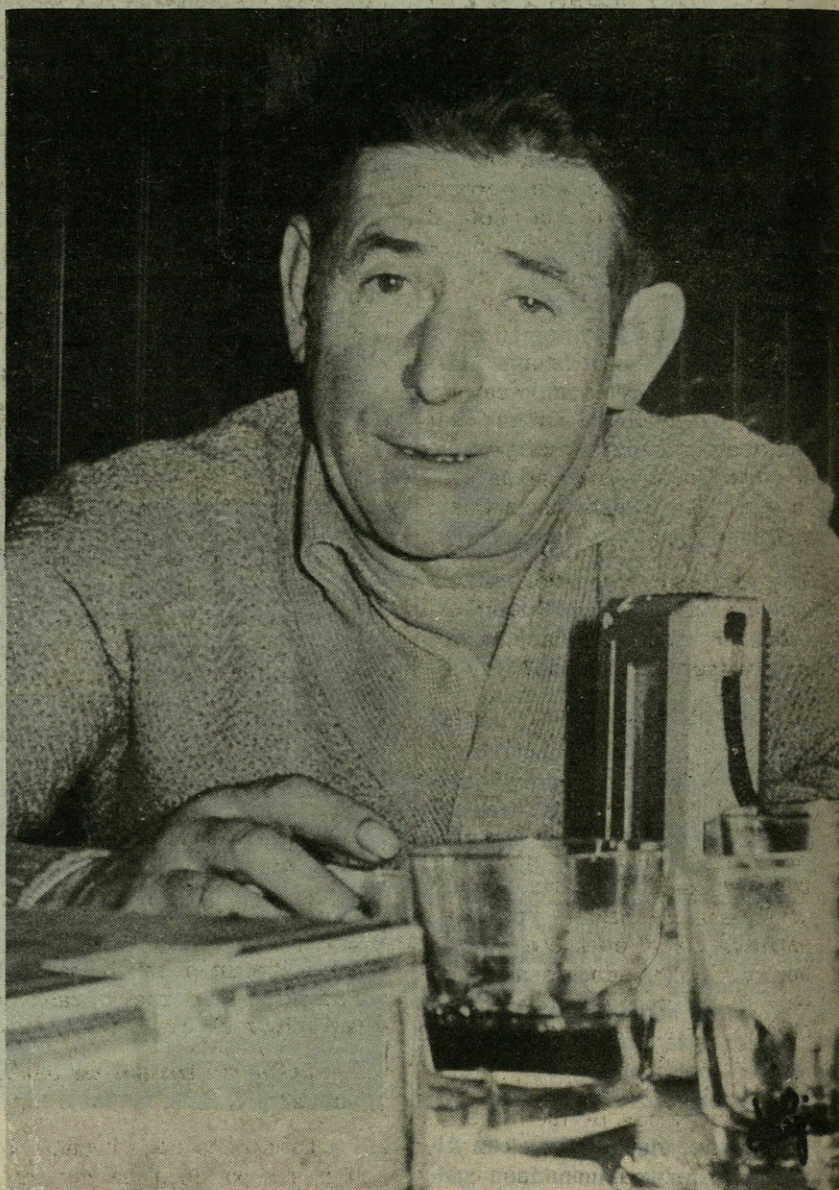
orain berriz ez omen da. Pertsonak badakizu zer behar duen? Beti, ez dagoena edo galerazten zaiona. Orain libre utzi dutenean inork ez du kantatzen eta galerazitakoan denak behar dute. Pertsonak txerriak bezelaxe egiten du, beti teman. Eta politikazko bertsoak entzutera joaten zirenak ez ziren bertsotan entenditzen zutenak; haik orain ez dira azaltzen, bertsozaleak bertsoa entenditzen dutenak dira: «Horrek esan dik ederki, nola rimatu duen, zer doinu erabili duen, eta horrela». Beste batzuk: «kalamitate kabroi zikin bat...» esan eta txalo hotsak. Horik ez dira bertsozaleak, horik momentuko...

Euskal Herrian bertsolariei finta-suna galdu zaie eta esango dizut zergatik. Entenditzeko publikorik ez

da egon. Xalbadorrek zeukan finta-sune esate baterako, herriari ez zitzaion gustatzen. Nik esan izan banu: «Gure Frantzisko Madrilen dago, han darama bizitza, nahiago nuke bihar goizetik, zeruan baldin baltza». Franco bizi zela, mundu guztiak abistua joko zuen eta bitartean bihar goizetik hilda balego hobe esaten zegoen. Hau entenditzen zuen publikorik ez zegoen, ezjakinak deitza gaizki egongo da, baina dena garbi esan behar.

—Zuk bertsotan aritzekoa debekua izan zenuen ez, zergatik?

—Hori, 68an uste dut gertatu zela uste dut, aurrena hildakoren baten aldeko meza edo horrelako zerbait zen, Etxebarrietaren alde edo. Gainera Lazkaoko fraileen elizaren

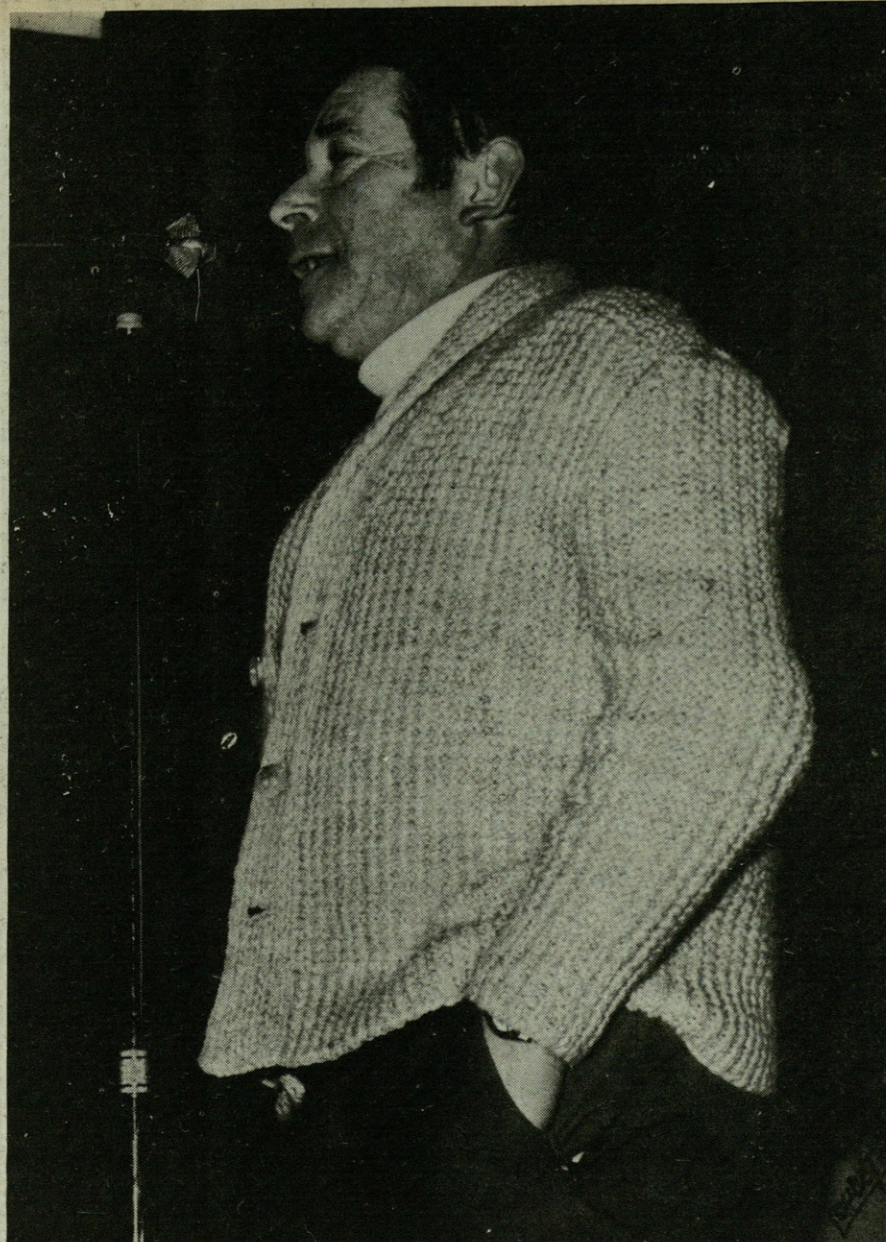
puntan ikurrina zegoen, eta Xalbador zena ere hemen zen; soziedade berrian bazkaria genuen. Meza bukatu eta furgoneta hartzera nijoan eta guk behintzat, polizia agertu zenean, korrika aldegin genuen gora eta mendiz beste aldetik soziedade jaitsiko ginela pentsatu nuen baina denok harrapatu gintuzten eta arratsaldeko sei t'erdia arte eduki gintuzten. Orduan bota nuen nik: «Kristorenak, kristorenak gara, kristorenak hartuta etorri gara». Gogoratzen naiz libre utzi eta neska batekin etorri nintzan taxian eta Loizabaz tabernako lehenagoko jabeak esan zidan: «Zorionak Joxe Miel». Zer ba? esan nion. «Andragaiekin zatoz eta» eta erantzun zera nion: «bai, gaur leku onean ezkondu gaituzte, hura izan da esposatzea, esposaz lotuta eduki gaituzte».

—**Eta hemen debekatu al zituen kantatzea?**

—Ez, hori azpeitin izan zen. Bertsotan, matrimonio baten papera jarri ziguten eta familia behar baino lehenago izan genuela eta nik esan nuen hori Madrilan ere gertatzen zela; izan ere Francoren hiloba batek haurra horrela izan baitzuen eta ondoren denuntzia etorri zitzaidan; erderaz noski, «por insultos a la nieta de su Excelencia». Zortzi hilabetez kantatzea debekatu zidaten eta gainera multa bota. Kuartelera joan nintzanean esan nien: «A mí por decir me echan multa y a los que han hecho, están en la cárcel ¿o qué? ¿No es peor hacer que decir?»

—**Adi ezazu Joxe Miel, zein izan da edo da zuretzat bertsolaririk onena eta zein izan da entzun duzun bertsorik txukunena?**

—Hori ez dizut esango, izan ere adibidez galdetzen badidazu zer den hobeagoa langosta edo izokina, batek bata dela esango du eta besteak beste. Galdera honi erantzutea ez zait gustatzen eta eskribitzeko gutxiago. Eta bertso onak, nik denei entzun dizkiet, horrenbeste entzuten ez direnei ere bai; Goibururenak, Xalbador zenarenak ere bai; ni ez naiz gogoratzen, baina bazuen bertso bat «biak maite eta, bat galdu behar» esaten zuena, «biak maite eta, bat galdu behar, bizia eta laguna». Bertso honen gaia honoko hau izan zen, zuek biak andamio baten gainean zaudate eta andamiaoa eror ez dadin batek bere

burua bota behar du. Neri hau badakizu zergatik gustatzen zaidan? Lustregabe egindako bertsoa delako, gizonak pentsatzen duena bota zuen jendearen gustoari begiratu gabe. Eta bertsolari onekin jarraituz, Basarri, Uztapide, Lasarte, asko aipa ditzaket.

—**Zuk Xalbador asko maite ze-nuen ez?**

—Bai, bertsoak ahotik ahora botatzen ez zen beste batzuek adinekoa, batzutan bai, baina... hark batatako bertso onak... zaila benetan adinakoak botatzen...

—**Bertsolari izateko zer eduki behar da?**

—Lehenengo gogo haundia, gero, nola esango dizut ba nik, neurria eta fonetika kontuan izan, fonetikak

esan nahi du puntu batetaz akordatzeko bakarrik. Bertsoa ondo egi-tea oso zaila da, honetarako beste gauza bat beharrezkoa, aritzea da, eta gero norberak antza eman behar dio txarra ala ona den; hau ez bada egiten, alferrikakoa da.

—**Zure txikitasunak hainbat bertso botarazi dizu ez?**

—Bai, bertsolariaren lana nola azkar egin beharrezko gauza bat den, horixe izan da, zer aitzaki daukan hura bilatu. Behin batean Zizurkilan esan zidaten, nongoa zaitugu gazte? Lazkaon jaioa. Eta hazi? Inon ere ez, esan nien.

—**Ikusten, zu beti berriketan.**

—Hori baino politagoa da txibatoarena.

esaten. Garai batean eduki ditugun kantak esate baterako, dena estilo Beatles izan da, euskaltasunari dagokionez ez dugu batere aurreratu; andaluzez ez da kantatu kristoren intxa eduki diegulako. Uste dut zuek entenditzeko moduan ari naizela. Kultur eta kulturakin aritu gara eta herriari ez diogu batere kulturarik eman. Lehenago egiten ziren gauza politak gaur ez dira egiten, garai bateko gabonetako kantak eta... gaur «tengo una vaca lechera» baino denbora gutxiago irauten dutenak egiten dira.

—Euskararen etorkizuna ere hain iluna ikusten al duzu?

—Ikusiko ez dut ba? Bilbon gaur agur bakarrik esaten da eta hemen ere berdin pasatuko denaren beldur naiz; agur, kaixo, hasta gero eta horrelako zorakeria batzuk esan eta kitto. Nik, ez da euskara gaizki ikusi nahi dudalako, pena hartzen dudalako eta beldur ematen didalako baizik. Hemen modan aurrean dabilten gizonei puntan egotea besterik ez zaie ajola, horik al dituk abertzaleak? Horik dituk abertxaleak eta batetik bestera diferentzia handia dago. Abstentzioa, autode-terminazioa, orain gasolina garestituta denean denak autoaz hasi dituk, esaten zuen batek...

Resurrección Maria de Azkue eta Orixek egin zuten euskara, jaioalan gauzei euskarazko izenak jarri behar zaizkie gizonekin egiten den bezala.

—Beraz zuk maila guztietan krisa besterik ez duzu ikusten.

—Bai, euskera, kantua, pintura, denean. Pintura edo eskulturak, gal- detzen duzu gauza bat zer den eta pentsatzen duzun erantzuten dizute. Lehenago batean, Beasainen, ba al dakizu zer esan nion bati? Orain, orduan, zein izan behar artistea hemen, pintatu eta eskulturak egiten dituen ala horri antza eman behar diona? Egia da eta...

—Eta egoera honen erdian bertsolari gazteak ateratzen dira ba...

—Bertsolariak lehenago fama txarra izan zuen bezala, gaur fama pixkabat izan du, eta bertsolari horik une horretan atera dira eta gogo handiz gainera. Lehenago ere bertsolariak ateratzea zaila zen, fama txarra zen, arrote fama eta geroztik aintzakotzat hartu zaio; orain horregatik bertsolari gazte asko ate-

—Dyane bat daukat eta hemen-txe nengoela bat esan nion: Eskapada ederra egin diat. Zer ba? Kortexa batera oliorik gabe bilatu diat eta konturatu naizen bezain laster bota zioat. Hor atarian dagoen kortexa hori hirea al dek? Bai, zer ba? Lurrean olio putzua eginda zegok eta. Txibatoa ez al zaik piztu? Hau-xe erantzun nion, Horixe behar diagu orain, horik ezin hilik ari gaituk eta orain horik pizten hastea...

—Zu zer neurritan ibiltzen zera?

—Ni denetan, neri berdin zait lu- zea ala motza izan. Nola ohitzen zaren da. Lehenago bederatzikoan aritzen nintzen, baina hori oso zaila da, aurrenetik azkenaraino, ahaztu igual egiten zaizu.

—Bertsolari gazteak nola ikusten dituzu?

—Hori dena entzuleen baitan da- go; esan dizuet, erdarazko buru as- ko baldin badago, erdal bertsola- riak beharko dira edo... «Populuak esan du egun absurdo bat delako greba-ba egin behar dugu» eta ho- rrela hitzegiten hasi beharko gara.

—Eta gaurko publikoa?

—Publikoa? Lehenago publikoa joa- ten da bertsokak entzutera, lehe- nago politikarengatik joaten zen pu- bliko gutxi joaten da gaur.

—Eta gazteak?

—Bueno, batzuek joaten dira. Ba- dakizu zer pasatzen den? Hemen euskara galtzen ari dela, nik bada- kizu gaur zeri diodan beldurrik han- diena? Hor ikastolak zertarako di- ren esaten dabilten horiei, lehe- nago ikastola esaten zutenak, hasi dira, gau eskola herri eskola, eta

ra da eta gaztetan oso bertsolari politikak badaude eta gogo handia dutenak; neri jendeak beldurtzen dit.

—Beraz bertsolarien etorkizuna ez dago zuen esku baizik eta entzuleen esku?

—Bai, gauza guztikin bezala gertatzen da hemen ere, futbolera jenderik joango ez balitz futbolik ez litzateke egongo.

—Baina Euskal Herrian kultur fenomeno interesgarrienetako bat bezala agertzen da bertsolaritza.

—Hori fenomeno ala harrigarria da. Fenomeno hitz hori zure aitona sekuru aski ez zuen inoiz entzungo, fenomeno bat enkontratzen da edo nola esan duzu?

Begira, leku batzuetan bertsolarien publikoa ugartu egin da; Bizkaiko herri askotan hori gertatu da, lekuak bete egin dira. Hemen berriz nik ez dakit jendea modatik joan delako edo politikako gauzak entzunez jendea nahikoa duelako, jende gutxiago ikusten da.

—Hemen Xalbadorrek baino bertso hobeagoak inork ez ditu bota...

—Ez, inork ez, nik ia inork ere ez esango nuke, batzu pikatu egingo liratezke, baina... Haren adinako onak zeinek? Tipo diferenteko oso onak beste batzuek bota dituzte. Xalbadorrek bertsoa botatzen asko sufritzen zuen; harek bezain bertso onak botatzea ez dek erreza, txarra gorik ere behar bada ez, bainan...

—Herriko festata eta horrela, badi-rudi oraindik edo, gaur, inoiz baino indar gehiagoz eramaten dituztela bertsolariak, zuri zer iruditzen zaizu?

—«Bai, bertsolariak jarri behar zituagu» hau da antolatzaileak esaten dutena, baina ez beharrarengatik, baizik konpromisoz, hau leku askotan gertatzen da.

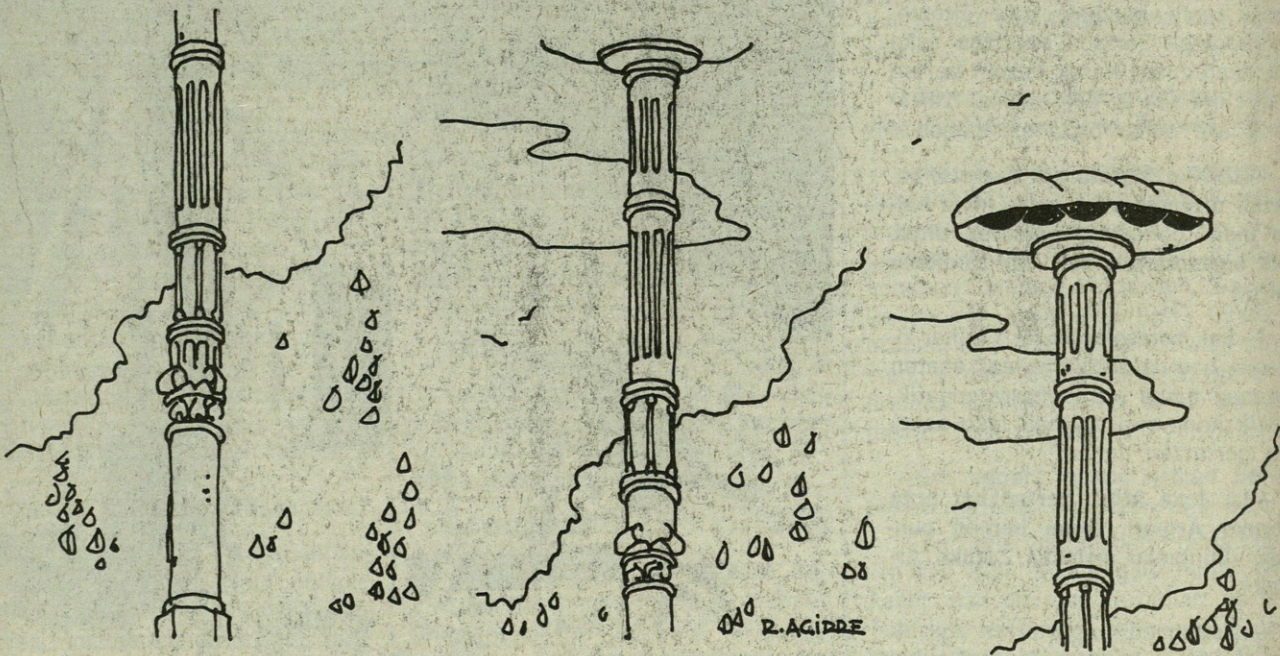
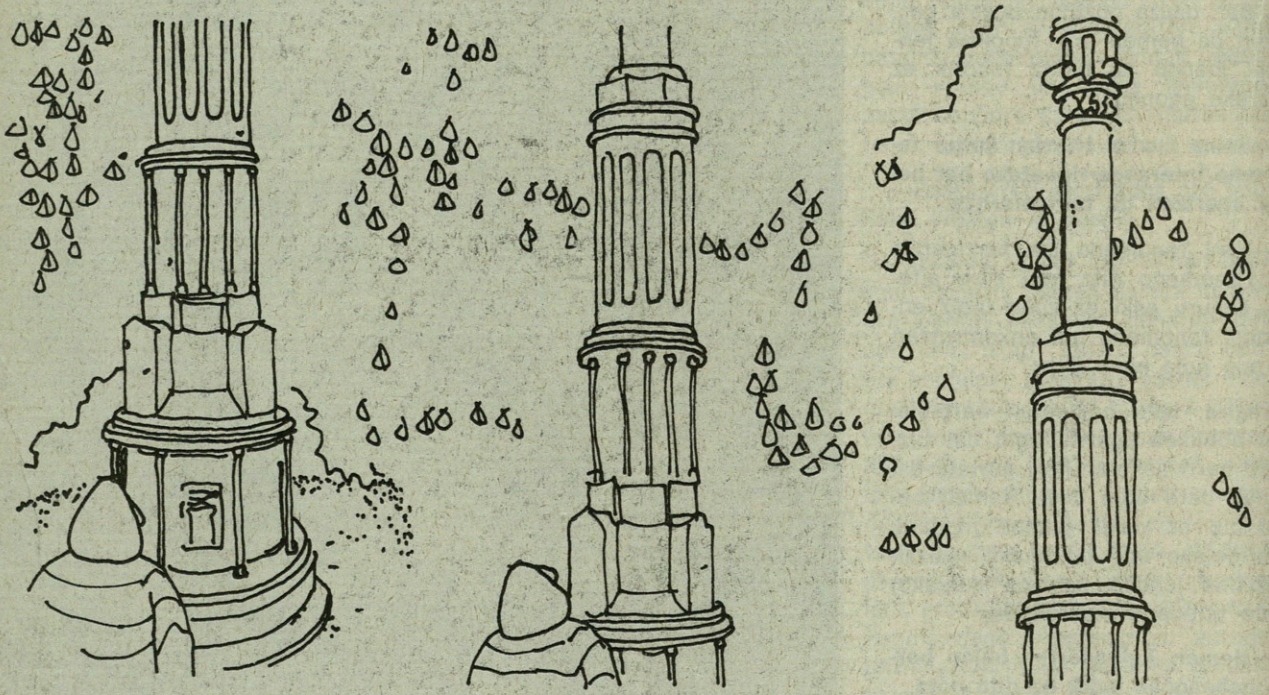
—Ia, Joxe Miel, bertso bat bota Zeruko Argiari. Hona hemen puntua: «Iluntzeko arriskua Zeruko Argiak».

—«Zuengandik apartatzen zoaztik ardiak, inoiz bazeradete euskaldun garbiak, zuengana joango gaituk berriro guztiak».

XALBARDIN

L. AUZMENDI

elikapenari begira

Lasai. Ez dugu, oraingo honetan, hain gogoko ditugun jaki gozo guztien pozoin eta kalteak banan banan emango. Beste zenbait gauzen artean, inork ez lukeelako kasorik egingo eta akaso ostiral gaueko afaritzo horretan txuleta tzarrari hortzak sartzerakoan norbaiti gogorra etor dakiokelako, «mokaoa» kontrako eztarrira eskapatuz. Eta benetan ez dik penarik merezi. Askotxo esan eta idatzi da dagoeneko, bakoitzak bere buruari neurri hartu nahi izanez gero, zer egin behar duen jakiteko.

eta bihotzeko gaisoak ikusterakoan kopeta zimurtuz kontu gehiago edukitzeko asmoak hartzen ditut. Uste dut, askok berdin egingo lukeela. Jakin egin behar zer den ondo jakitea.

Herri guztien kulturak, eta noski jateko era ere kultura da, inguru eta egoera jakin baten ondorio dira. Egoera eta ingurua aldatzen doaz eta hemen azken urteotan gizarte nekazaria ia erabat galduz, gizarte industrialera eraiki da, gizon moeta berri bat sortuz. Bizitzaren faktore guztiak aldaketa hauei egokitu behar zaizkie eta hauen artean elikapena. Hau gertatzen ez bada, desoreka bat sortzen da eta hauxe da hain zuzen hemengo sukalde askotan gertatzen dena. Gure otorduak ez dira gure bizimoduak bezala aldatu eta desfase honetan gure gorputzarentzat da kaltea. Egun guztian geratu ere gabe jardun behar duenak ezin elikapen berdina eduki eta horixe da hemen nahasten dena, chauvinismoraino iristen den ohitura jarraitze baten izenean.

Janari faboritua noizean behin dastatzea utzi nahi ez bada ere, badago zer eginik eta nora jo gure osasuna, elikapen egokiago batekin hobetzeko bidean. Noski, zenbat eta erradikalago orduan eta ondorio ho-beago, bainan nahikoa izango litza-teke, bakoitzak gai honen garrantziaz jabetuz, bere buruari neurria hartuko balio, ahalik eta estuen.

Otorduak aldatzeko bidean proposa ditzagun, ideia orokor baino ez diren honoko hauk. Egonean, edo esfortzu haundirik egin behar gabe jarduten duenak, ez du karbono hidratoen behar haundirik. Berdurak eta entsaladak dutenarekin nahikoa lukete. Ez da beraz, beharrezkoa

egunero potajea jatea. Behar baino karboidrato gehiagoren hartzeak loditasunaren ondorio gaiztoa dakarkiguke. Gainera, berdurak askoz ere lixerikorrigo dira eta ondakin gehiago dute, hesteak lan egin erazteko egokiago direlarik.

Proteinak gureganatzeko, arraultzak, arraina eta okela baditugu ere, hauen beharrik ez dago beste aldetik jan neurria osatuz, fruitu legor eta ale integralekin esate baterako. Iturri nagusi horik erabili nahi izanez gero, kontuz neurriarekin, metabolismoan, pozoin asko sortzen dute eta. Esperientziaz badakigu, zeintzuk diren maniatzeko era onenak lixeriketaren aldetik: egosi edo erreta, frejituta baino hobe.

Koipeak, animalienak ahalik eta gutxien: oso kaltegarriak dira. Potajea urdaia edo txorixoa ez bazaio botatzen hobe. Txuletak eta xerrei gizenak kendu. Frejitzeko olibarena baino sanoagoak dira gainerantzeko hazien olioak: eguzkilorea, artoa,...

Bitaminak, irakinarekin galdu egiten dira. Beraz, entsaladan eta batez ere fruituetatik lortuko ditugu. Komeni da egunean, guttienez bi fruta ale jatea. Ahal bada bat zirikoa (laranja,...) eta bestea ez. Hobe garaikoa eta bertakoa. Entsaladari ozpina bota beharrean limoia botata ere asko egingo dugu.

Baratzuri eta tipulak izugarrizko gaitasuna dute eritasunak prebeni eta osasunean bizi arazteko. Beldurrik gabe hartu behar dira. Edariari eta tabakoari buruz deus esan beharrik ez dago, maila honetan.

Ez dugu hemen inongo modelorik ematen, ez eta jan neurri miresgarririk proposatzen. Bainan denborak aldatzen doaz, gure gorputzari arrera gehiago ematen diogu, zorionez, eta sarri lan haundirik gabe, eguneroko martxa arruntean, uste baino gehiago egin dezakegu gure bizitzaren kalitate eta kantitatea hobetzeko.

JOSEBA JAUREGI

Izan ere hemen «ondo» jaten omen da. Gure herri zahar eta zoro honek izan duen etiketak hartzeko joera eta, ondo jaten dugunarena ere erantsi digute. Akaso egia izango da eta horrela pentsatzen hasia naiz, azken partean Zeruko Argian azaldu diren sukaldaritza berriaren artikuluak ikusitakoan. Amonaren etxean bazkaltzen dutenean ere, iritzi berdinekoa naiz. Bainan ospitalean nagoenean, hango gibel, urdail

irakaskuntza betikoen zerbitzuan

Madrilgo gobernuak onartu nahi duen unibertsitarioak ez diren ikastetxeen estatutoak aurkitu ditu nahiko etsai. UCD eta honen eskubian dauden taldeetatik at, nahi duten heziketa lortzeko ahalmena duten aberatsetik at, ikastetxe pribatuen jabeetatik at, jende guztia altxatu da honen aurka. Eskola ordaindu gabe eta librea izan behar dela aldarrikatzen dutenak, hankaz gora bota nahi dute estatuto hau. Zertan oinarritzen da?

proiektu bat, helburu bat

Unibertsitarioak ez diren ikastetxeen estatutoa UCDren gobernuak aurkeztu zuen, 1978ko ekainaren 23an BOEn agertu zelarik. Geroztik gobernuak aldatua izen den arren, irakaskuntzako estatuto honen proiektu legea onartua izan da, nahiz gobernuak alderdiak zerbait enmienda aurkeztu.

Proiektu legea hiru helburutan oinarritzen da: Guraso eta tutoreek beren seme-alaba edo pupiloentzat nahi duten heziketa eta ikastetxe aukeratzeko eskubidean; edozein pertsona fisiko edo juridikoak ikastetxeak sortu eta zuzentzeko duten eskubidean; eta ikastetxe pribatuetako jabeek beren zentroetan nahi duten pentsakera ezartzeko eskubidean, irakasle eta gurasoak pentsakera hori onartu beharrean daudelarik.

Ikastetxe pribatu bakoitzak berari dagokion barruko estatutoa izango du. Berdin da subentzionatua izan ala ez. Eskubide berdinak ditu kasu bietan, estatutaren papera dirua ematera mugatzen delarik.

Ikastetxe publikoen zuzendariak administrazioak aukeratuko ditu zuzenki. UCDei aurkeztu berria duen enmiendak dioenez «**Reglamentariamente se determinará el procedimiento por el que la Administración seleccionará y nombrará al director, de acuerdo en todo caso, con los principios de mérito, capacidad y publicidad.**

Garbi dago, ba heziketaren hildoa administrazioan dagoen taldeak ezarriko duela, berari egokienak iruditzen zaizkion pertsonal zuzendari hautatuz; beste guztiak, arazoak sortu dizkionak alegia, baztertzeko posibilitate osoak izanik. Legez gainera.

Pribatuen kasoan ere ez dira oso ondo gelditzen. Ikastetxearen idearioa onartzen ez bada osoki, kalean ikusteko posibilitate asko du eskutan irakasleak, horren aurka ezer gutxi egin dezakeelarik.

Bestalde, ikastetxeen martxan irakasle eta gurasoen papera oso mugatua gelditzen da; eritziak emateko eskubideari uko ez bazaio egiten ere, nahiko kontuz ibili beharko dira, lehen aipatu dugun ideariatik at ez irtetzearen.

pribatuak bultzatuz

Gobernuak defenditzen dituen eskubideak teoriz denori oso politak irudituz ere, ez da oso azterketa sakona egin behar talde baten interesak defenditu besterik ez dutela egiten ohartzeko. Gurasoak heziketa eta ikastetxeak aukeratzekoan, bakoitzaren patrikari begiratu beharrean aurkituko direla garbi dago.

Nork aukera dezake ba? Dirua duenak. Beste guztiak ikastetxe publikoetara haurrak bidali beharrean ikusiko dira, zer nolako heziketa eta ikusmoldeak jasoko dituzten nahiko garbi agertzen direlarik.

«Todo español tiene derecho a ser admitido en un Centro escolar de cualquier nivel educativo, siempre que cumpla las condiciones establecidas para el acceso al mismo y existan plazas disponibles. En ningún caso habrá discriminación en el ejercicio de este derecho por razones de lengua, raza, creencia y situación económico-social» dio 39. artikulok.

Aipatu berriak ditugun hitz potxolo guzti horiek ezer gutxi adierazi nahi dute. Ikastetxe bat aukeratzeko orduan diruak zer esan haundia baldin badu ere, gobernuan agintzen dagoen taldearen pentsake-

rarekin desberdintasunak baldin baditu pertsona batek bere haurrak ikastetxe pribatuetara bidali beharrean aurkituko da. Eta hauen artean berari dagokiona aukeratu, ondo begiratzuz badaezpada, ere.

Ikastetxe bakoitzak bere pentsamolde konkretoa izango du. Pentsamolde konkretu bat, ikastetxe konkretu batzuei dagozkie. Eta, aukera, gutxi batzuren eskutan baldir, badago, besteak ahal dutena egiten saiatu behar, baina ikastetxetik kanpo.

Gauzak dauden moduan, heziketa libreena ikastetxe pribatuetan aurkituko da, ziur aski. Agian hauetan gestio demikratikoa aurrera eramateko posibilitateak izango dira ere. Publikoetan ez, ikastetxe estataletan «los órganos unipersonales son de carácter decisivo y ejecutivo, y los colegiados son de carácter participativo y consultivo UCDren enmienda onartzen bada behintzat.

Dena dela, irakasleak ez dira hainbeste hasarretu behar. 19gn artikuloiari enmiendatxo bat aurkeztu dio aipatutako alderdi horrek: «**Los profesores, dentro del respeto a la Constitución, a las leyes, al Estatuto y en su caso, al ideario educativo propio del centro, tienen garantizada la libertad de expresión docente. El ejercicio de tal libertad deberá orientarse a promover la formación integral de los alumnos en el respeto a la conciencia moral y cívica de los mismos.**».

Guzti hau betetzen bada, askatasun osoa. Zer gehiago nahi?

heziketa eskubidea

Lehen adierazitako bitxikeria horietatik at, badira hogeituroko esaldi pilo bat proiektu lege honetan. Hala nola 3gn artikuloiari esaten denean: «**Todos los españoles tienen derecho a una educación básica y profesional que les permita el desarrollo de su propia personalidad y la realización de una actividad útil a la sociedad. Esta educación será obligatoria y gratuita en los niveles que las Leyes establezcan.**».

Aurten eskolara joateko posibilitaterik gabe gelditu den haur piloa kontuan hartzen badugu, eta honela ez dadin gerta heziketarako presupuestoa noraino igo beharko litzatekeen pentsatuz; artikuloi honek adierazi nahi duen «berdintasuna» lortzeko pribatuei ematen zaien laguntza eta subentzioak jaitsi egin beharko liratekeela ohartuz, zertan gelditzen da hitz jario hori?

Noski, administrazioaren esku gelditzen da, dekretu legearen bidez, ikastetxeak ireki edo isteko ahalmena. Itxaropena harma bezala erabiltzen duen jendeak pentsa dezake hemendik aurrera, proiektu lege hau onartzen denetik alegia, gauzak aldatu egingo direla...

Ikasleen eskubideei begidaratxo bat botaz, badirudi mundua eskutan izateko ateak irekitzen zaizkiela. Baina egia esan, ez dirudi ikastetxeen gestioan parte hartzeko ahalmen asko ematen zaienik. Dena dela, 43. artikuloiaren hirugarren parrafoa kontutan hartu beharrezkoa deritzagu, badaezpada ere.

«**Sólo podrá acordarse la expulsión de un alumno cuando de su permanencia en un Centro puedan racionalmente derivarse daños graves para sí o para sus compañeros (erabaki hau nork, zer unetan eta zergatik hartzen duen jakin behar). En los niveles obligatorios, la expulsión definitiva del alumno no será efectiva en tanto la Administración educativa no haya asegurado su escolarización en otro Centro educativo.**» Reformatorio batetan ez den bitartean...

Demokrazia ikusmolde desberdina izateagatik inongo zigorrik hartzen ez zen giroa zela sinisten genuenentzat, hankak lurrean jartzeko ahalmen osoa eskaintzen digu UCDeen irakaskuntza estatutui honek. Egunetik egunera garbiago ikusiko da edonork nahi duena pentsatzeko eskubidea duela, baina horrek agian lanposturik gabe, eskolarik gabe utziko diola.

Libreak eta ordaindu gabeko eskolak lortzeko pauso asko eman beharko dira estatu espainol honetan. Eta UCDei lege organikoan bihurtu nahi duen estatuto hau hankaz gora bota, noski.

Beste arazotxo bat eskaintzen du proiektuak. Lege organiko bihurtuko balitz, Autonomi Estatutua onartua dagoen lurraldeetan, beste guztietan bezala, «de aplicación obligatoria» izango litzateke. Horrek esan nahi du onartu berriak diren autonomiek, irakaskuntza mailan behintzat, ezer gutxi esateko ahalmena dutela...

on kosme eta itxaropena

Arta puska bezain ona da gure Bartolo, On Kosmeren adiskidea; Euskadiko gudaketan gudari bikaina izana; gaur urteen zama astuna darama bizkar gainean. Espetxetako laztasuna ezagutu du; herbesteko ogi garratza jan du; hainbat arrisku, zigor eta estuasun haundi eraman ditu ixiltasunean-klan-destinidadean bere Herriaren alde bizi-ki burukatu duenean. Eta orain, zer? Diotza bere buruari; irten-biderik ez dio bere Herriari ikusten; Bere Herriari buruz zituen esperantzak eten zaizkio; Unatua, aspertua, esperantzaz galduta atxikitzen du bere burua. Egoera triste honetan topo egin du On Kosmerekin.

On Kos.—Zer... Bartolo...? Hori duk kopet-iluna, hori... Edota gaitzak jota etxeko zerriak garbitu zaizkik edo eta andrea ber bera galdu duk.

Bar.—Bapo, On Kosme, Gure Euskal Herria hiltzen ari da eta zu, irriz, barrezka eta txantxetan, alajaina. Gure mandoak baino gibel haundiagokoa duzu orratio. Uste genuen, gure Ditadore hura hil eta gero piztuko zela gure Herria... Uste genuen, Estatutoarekin elkarrekiko pakeak egingo genituela... Uste genuen, alderdi batzuetako eta polizia arteko burruka mingarria amaituko zela... Uste genuen Euskadiko lur sakratua ez zela gehiago giza odolez zikinduko... Uste genuen...

On Kos.—Hago ixilik, Bartolo. Ongi ere ongi ezarritako BARTOLO izena daramak hik behintzat; uste nuen... uste nuen... uste nuen... Hirezat egina duk bai erdaldunen kantika hura: Bartolo tiene una flauta, con un bujero solo... te voy a dar la lata con la flauta de Bartolo...

Bar.—Baina, On Kosme, ez duzu ikusi nahi gure Herriaren larria...? Zer ikusten duzu zure inguruan...? Nun nahi bizi ezina, lan eza, politikari artekoen haserre biziegia eta elkar konpreni ezinak. Bazterretan berriketa ugari... eten gabeko manifestapenak, Batzar eta Asanblada orain eta gero eta bitartean gure Herria politika, ekonomi, kultur eta jakite eta sozial arazo aldetik arnasestuka, bizi ezinean, azkenetan bezala estu eta larri. Burrukan eta lanean aspertuta askotxo ari da gelditzen bide bazta-

rretan esanaz: Hemen ez dago zer eginik... Gureak egin du... Ez dago esperantzarik... Galdu da gure Herria...

On Kos.—Txanpaina ekarriko diat hildako hire barru hori zerbait piz dadin... Txanpaina, bai. Kaxiano gizarajoari, hil zen aurreko egunean bisita egin niokeen; Mesa-notxe gainean txanpain botila zegoan; Bejondeiala, Kasiano, esan niokean, hori duk ongi zaintzea hire gaitza; txanpain da guzti, ala zaperoa. Ay, On Kosme, apapa beste mundura noan senalia da txanpain hori. Munduaren aldrebeskeria, edateko gauza nintzanean, ez zidan nihork eskaintzen, eta orain, ezertxo irentsi ezinik nagoenean, txanpain botela haundia begien aurrean. Kaxiano, Kaxiano, hireak egin dik. Hi eta hi bezalakoak, esperantzarik gabe lurrean bizi zaretenak, Kaxiano baino okerrago zaudete... Ez Herria, zuek zaudete azkenetan.

Bart.—Ikusten ditugunak ikusi eta zer nahi duzu duk egitea?

On Kos.—Patxadan exeri eta panderoa eta biboliña jo. Bartolo, hi eta nerekin ez duk amaituko mundu hau. Mundua zentzu guztietan duk aldakorra. Etxe bizitzak, mendiak, moralak, dogma, pentsakerak, bizikerak guztia duk hemen aldatzen. Kilon kolon, oinarritu eziniko gizarte batetan bizi gaituk. Gaurko gazteek beren eskuetan Herriaren salbazioa dutelakoan zeudek; gurek ere halaxe uste genian. Gaurko gazteek beren ondorenean datorren belaunaldi-jenerazioarekin guri bezala elkar konpreni ezina gertatuko zaiek. Jenerazio bakoitzak uste ohi dik munduaren zorionaren zilbor dela. Gaur hori ezin kon-

preni ditek gazteek, gurek ere gaur konpreni ezinean aurkitzen garen bezala bere jokabideekin. Hago lasai, Bartolo, etorriko dituk beste egunak. Gu bagoatzek eta Herria hemen geldituko duk. Eginkizun haundia duk bizi garen bitartean gurea: Esperantza-ezaren gainetik lan egitea, ahalik eta on haundiena egitea gure Euskal Herriari. «Hemen zer eginik ez dago» esanaz, besoak tolestuta ezin gintezke gera. Guk dezakegun apurtxo, eman beharrean gaudek.

Bart.—Baina, On Kosme, beti hainbat arazo beltz artean bizi behar ote dugu?

On Kos.—Bai, Bartolo, bai. Bizitza ez duk «Butakan eseri eta kitarra jotzea». Bizitza arazoa, problema, hauzia burruka duk. Ni zahartu nauk eta patxarazko girorik ez diate ezagutu: Mutikoa nintzenezan Primo de Riberaren Ditadura... Errepublikak zaratsua, lan eza beldur-garriarekin gaur bezalaxe; gure anala arteko gerrateak, herbestean urteetan bizi-beharra Frankismo garaian eta orain hau. Kristau sinismenduna izanik, erraz konpreni dezakek; Lurrean ez duk ezagutuko sekula santan zuzentasun eta pake osorik. Gerora izango dugulakoan gaudek Kristauok. Bizi garen bitartean zoriontasun handienezko lur bat sortzen ahalegindu behar diagu. Maitasuna, askatasuna eta egia munduari ezartzen saia behar diagu. Hik badakik ordea oso osorik helburu horretara ezin gintezkeela iritxi. Horregatik beti izango dituk lurrean arazoak. Guk eginikako apurra hor geldituko duk lurraren zorionerako. Esperantzaren argia lurrarentzat izanik hil behar diagu.

Bart.—Tira, On Kosme, lehen ez nuen pozez bete duzu nere barru triste. Baina nahikoa izango dugu noski.

On Kos.—Hemen zer eginik ez dago «Galdu da gure Herria» esperantzarik gabe horrela hitz egitea, faxismoari joko egitea duk. Etsipenaz jotakoak faxismoaren babes eta gerizpean bihurtzen dituk. Horiek ere «Hemen zer eginik ez dago» ziotek eta hain gozo ziztalen totalitarismoaren oinazpian berriro jarri nahi gaituztek. Kontuz, beraz, etsipen eta esperantza-ezarekin.

txorabioak eta beste

Egia esan, nik orain arte belar-porro batzu besterik ez ditut dastatu. Inoiz, gustora, txorabio alai batetan han aritu ginen lagun arteko solas parrean, gehienetan moteltasun zital bakarkoi batetan utzi banau ere. Honetan ere, merkatuaren arabera, onak eta txarrak izango direla pentsatu behar. Hortaz nire esperientzia behar bada motz geratzen da, gai arrunt eta zabal hontaz aritzeko. Bainan, beste alde batetik debate ireki baten beharra behar dugu argi nabari da, gai hontaz ere gure kriterioak landuak izan daitezten.

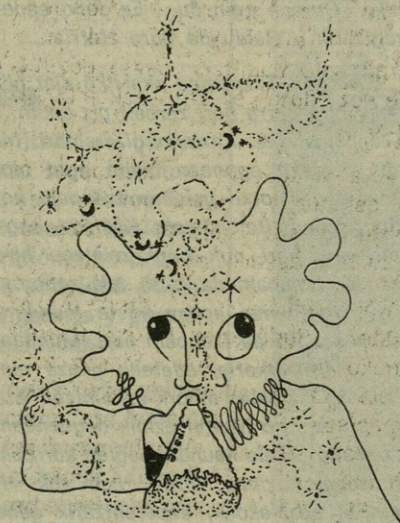
Izan ere, droga gaia ia Euskal herrian sartua dugu dagoeneko. Dostiaiko progresiaren eskutan ikusten genituen porroak herririk txikienetara iritsi dira. Jaieten Zakilixuten pausoak jarraituz edo, hor dabil eskuz-esku modan jartzen. Eta gure herrietako ardo mozkor kolektiboak ikusiz gero ez dut txartzat hartzen.

Honetan noski ez dago arrisku haundirik eta gutxi dakienak ere droga biguin eta gogorrek bereizten badaki. Ardoarekiko edo tabakoarekiko dituen abantailak ere baiez daitezke.

Arrazoinketa hauk jarraituz edo, hor dabilta gazte erakunde politiko batzu porro erretze kolektiboak manifestapen gisara planteiatzen haien legeztapena defendatuz. Eta zibilizazio honen miseria ikusiz eta historian zehar droga, mota desberdinetakoak, beti presente egon dela jakinaz, eta zer karajol uñe zoriontsuak izaten zilegi delako, bejondeizuelakoa eman beharko diegu. Gai honi buruz, hau nehihoa ez dela esanda gero.

Arriskua besteetan datza. Zeruko Argiaren zenbaki batetan Irakurri ahal izan genuen Yonki-ri buruz egindako elkarrizketa hunkigarria. Eta gure artean ere ezagutu ditugu halako kasu batzu.

Droga txikietatik hasi haundietara pasa eta suizidio bide luzea heroina

eta droga gogorrek direla medio arriskutan jartzen diren gazteenak.

Egia esan, egun bizi dugun moldeetatik at bizi nahi izatea ez da harritzeko. Esperantzarako, ilusiorako ez dago arrazoi haundirik. Jadanik kristautasunean finkaturiko zibilizazio honen balore gehienak lur jota daude. Eta oraindik umetan ikasten diren baloreak horretan oinarritzen direnez, gazte gaztetatik, begiak munduari begira jartzen diren unetik hasten dira banaka-banaka errenkan erortzen. Aspaldi honetan politikara luzatu erligio baloreak ere hankaz gora ari dira erortzen. Politika ere merkatu tratuen jartzen dela dirudi eta dena saldua dagoenaren inpresioa hedatzen da.

Gauzak horrela, ikasketa guztiak gero eta komertzialagoak bilakatzen diren unean eta lan gabeziak milaka gazte asperrean uzten dituelarik bizitzeko gogo haundirik gabe denbora besterik gabe iragatea ageri da motibazio bakar bat bezala gazte askoren burutapenerako, eta denbora pasa behar duenez ahalik eta ondoen pasatzea.

Bide honetatik, esperientzi berriak kuriositatea eraqiten du eta ausartienak bukaeratik gertu.

Honen kontra joateko gizarte honen ez du defentsa haundirik, beti

bezala moral errepresiboa eta polizia botako ditu kontzientzi eta pertsonen gainera. Eta honekin gaitza sendatu ordez, arrazoiak gehitu. Erantzuna, nork berea bilatzea zilegi bada ere, eta herri honen borrorak gazte guztien indarrak sano behar dituenaren ustean beste bideetatik doala iruditzen zait.

Ozta-ozta moral errepresibo eta polizi horren aurkako indarrez aberasturik. Gizarte honen ondorio bezala aztertu behar denez gizarte honen aldakuntza bideetan jarri behar da droga gogor horien aurkako borroka indar herrikoia beren esku hartuz.

Eta beste aldeetako esperientziak kontutan hartuz eta italiarrak gai honetan guk baino historia aurreratuago dutenez interesatea da italiar indar ezkertiar eta iraultzaileak droga gogorraren aurkako erresistentzi komite herrikoia sortu zituztela jakiteak.

Gazte jendeak osaturiko talde hauek honeko puntu hauetan finkatzen zuten beren egitea. Lehenik informazio lana barra barra. Hauzo, gizarte etxe, ikastetxe eta abarretan txarriak emanaz, sikologo, soziologo eta espezialistak lan horretan jarritz. Errebindikapen mailan droga biguinaren legeztatzea eskatzen zuten alde batetik, eta droga gogorrez gaisotuentzat ospitale eta tratamentu medikua beste aldetik. Hau, trafikoaren arduradunekiko errepresio lana bere eskuz hartzearekin osatzen zuten. Izan ere, haien ustetan eta herri konfliktiboenetan agertzen zela droga hau ikusiaz, ministeritzak eta polizia berbera ere, arduradun halengandik oso urrutl ez zebiltzenaren susmoa omen zuten.

Behar bada hemen oraindik goizxamar horrelako baiezteak ziurtasunez esateko. Bainen ez dugu gaizki jokatu esperientzi eta arrazoinke-ta hau gureganatzen hasten bagara.

kokodrilo malkorik ez, faborez

Rupérez-ek bahiturik daramatzan ia hiru aste hauetan, mila kontu entzun ahal izan dugu gertakizunari buruz. Beste gauza batzuen artean, zeinen jatorra izan den —horrela mintzatu da Arafat ere—, zenbat lan egin duen etabar etabar. Kontua da, «denak» Rupérez-en askatasunaren alde azaldu direla (Estatuko aldizkari batek, LA CALLEk hain zuzen, konsigna moduan agertu du nahi hori azalean).

Bestalde, ETA (pm)-ren eskabideei ez dio inork jaramonik egin.

Gobernuak lenen momentuan azaldu zuen ez zegoela ezer negoziatzeko prest, eta Rupérez-en askatasunaren alde dabilten beste guztiek ere ez dute ezeren eskaintzarik egin.

Aita Santua ere Rupérez askatzeko eskatuz. Ez diogu inolako Aita Santuri beste liberazio batzuen aldeko hitz askorik entzun.

Hor dabil berriz jo batera eta jo bestera «Rupérez-en Askatasunaren aldeko komitea», Ruiz Jiménez buru duela eta partaideen artean PTEko Francisca Sauquillo. Ezker kutsu edo usain antzeko jendeak osatu du Komite hori, «prestigiozko» jendeak, eta Rupérez-en askatasunaren alde ozenki azaldu dira, baina parte bati bakarrik kaso eginez noski. Ez dute baezpada ezer eskaini, edo eskaintzeko biderik egin, itxuraz behintzat.

Garaikoetxea ere egona da Komite horretako partaideekin. Aldiz, ez dugu inoiz entzun, Euskal Kontseilu Nagusiaren buru denetik behintzat,

presoen familiakoekin egon denik, Rupérez bat bakarra den bitartean eta presoak berriz dozenaka batzuk. Baina, izan ere, Garaikoetxea era bateko entierroetan izana dugu —Zumaiakoan adibidez— eta ez beste batzuetan —Gladysenean edo Quijerarenean edo Mikel Arregirenean, beste batzuen artean—.

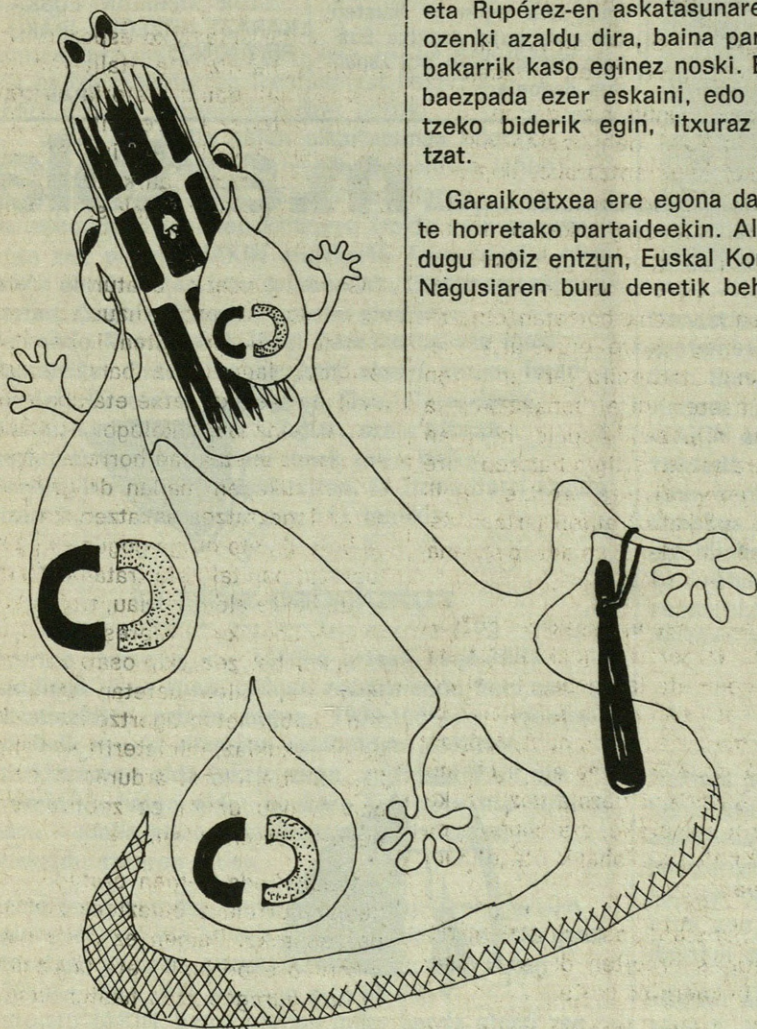
Beraz, lehen eta bigarren mailako zitudadanoak hemen ere. Batzuk eskubide eta ohore guztiak dituzte; besteek, deusik ez.

Rupérez lehen mailakoa dugu, nola ez, eta ilustrea gainera. Bahiturik dutenak bigarren mailakoak izango lirateke noizbait harrapatuko balituzte. —espero ez dugun gauza hori—.

Hala ere, ez dut Rupérez-en bahiketaren defentsarik egin nahi. Ez noa ekintza horren ez aldeko eta ez kontrako arrazoirik ematea, besteak beste, aldekorik ematea ez baitago permititua. Gauza bat bakarrik esan nahi nuke, hemengook eta irakurtzen ari zaretenok jakingo duzuela pentsatzen dudan arren: Rupérez ez da inuzentea. Rupérez alderdi konkretu baten partaide, eta ez basekoa gainera, da. Alderdi hori UCD dugu, gaur zuzenki zapaltzen ari gaituena. Honekin ez dut esan nahi Rupérez-ek bere alderdiaren oker guztiak ordaindu behar dituenik, ori ezinezkoa baita gainera. Baina bai Rupérez-ek berak, bere familiak, bere lagunek, bere Askatasunaren aldeko Komitekoek, Aita Santuak eta jende guztiak jakin behar du Rupérez-ek nolabait bilatu egin duela gaur aurkitzen den egoera hori, duen postuan dagoen momentutik.

Beraz, kokodrilo malko gehiago ez. Eta Rupérez-ek preso baldin badaramatza hiru aste eskas, dozenaka lagun denbora gehiago daude lau pareta artean, denbora gehiagorako seguraski, eta ez bera baino kondizio hobeagotan, dudarik gabe.

HARKAITZ

karia batez bere Donostia-ko hirian izkribiduten dozuela jakinda nago, baina halantxerik ere, Bilboko partean jasan dogun kutsadura izugarritz jakinda egongo zariela pentsetan dot. Neu, neure emazte eta semegaz Sestaon bizi naiz azken bost urteotan, eta kutsadura eta eguratseko lohia egunoroko arazo bihurtu jakun arren, azkeneko astean sufridu dogunak ez dauko izenik. Neure emazteak ohean jarrita egon behar izan dau, gaisorik eta osagileak esan ebanez, kutsaduragaitik jarri zan txarto.

Pentsetan dot, geurian lez beste etxe askotan oere, horrelakoak gertatuko zirela, eta zeuen aldizkarian gai honi buruz ezer bere irakurtzerik izan ez dotanez, uste dot, gai interesgarria izan litekela erreportaje bat egiteko. Besterik gabe.

Pello Etxebarria

kutsaduraz kutsatuta

Z. ARGIAren irakurle naiz aspalditik eta zeuen astera-koan nabaitu dodan hutsune bategaz harrituta idazten deusuet gutun hau. Aldiz-

euskadin euskaraz

Kaixo lagunak:

Lehenengoz ZERUKO ARGIAri nere zorionak bidaltzen dizkiot.

Nafarrako euskaldun bat naiz, eta egunoro ikusten dut nola gutxi gutxika Euskara hemen gero eta zapaldua dagoela.

Nafarroan gertatzen dena urrengoa da:

Jendea eta gehienak gazteak euskara ikasten dute, baina ikastolatik irtetzen direnean dirudi, hizkuntza hau, gure hizkuntza, ahaztu zaiela eta erdaraz mintzatzen dute.

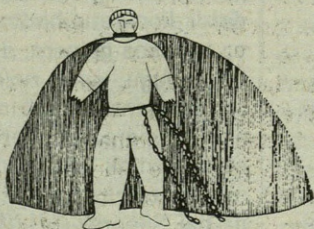
Adiskide hauei eskatuko diet ez dezatela hola Euskara eta Euskadi zapaldu.

Zeren eta ez dagolako Euskadi Euskararik gabe.

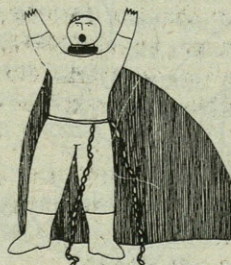
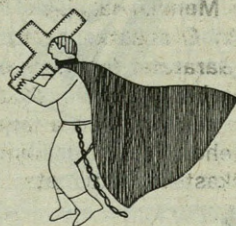
GURE HERRIAN EUSKAKARAZ? HITZEGIN, IRAKURRI? IDATZI.

ARANTZA

m.artola

Kaiaak arratsak euzar garaiak euzar garaiak zirela sordakari gertatzen ziren Jesusek bezaia, aiek urratu arte ibiltzeko ala.

Gura ariko nengo euzar garaiak sordakari gertatzen ziren Jesusek Migeli eska gogotikan.

arantzazuko tradizioa hedatuz

JAKIN aldizkariak hirugarren aldiko hirugarren urtea laster beteko du. Bi aldiz desagertu da JAKIN 1956an hasi zenetik, baina desagertze hau kanpotik zetoenez, Administrazioarengandik hain zuzen, bietan berpiztu da. Egun, hasieratik zuen bokazio hari, hau da, aldizkari kultural espezialitua izateari, jarraitzen dio.

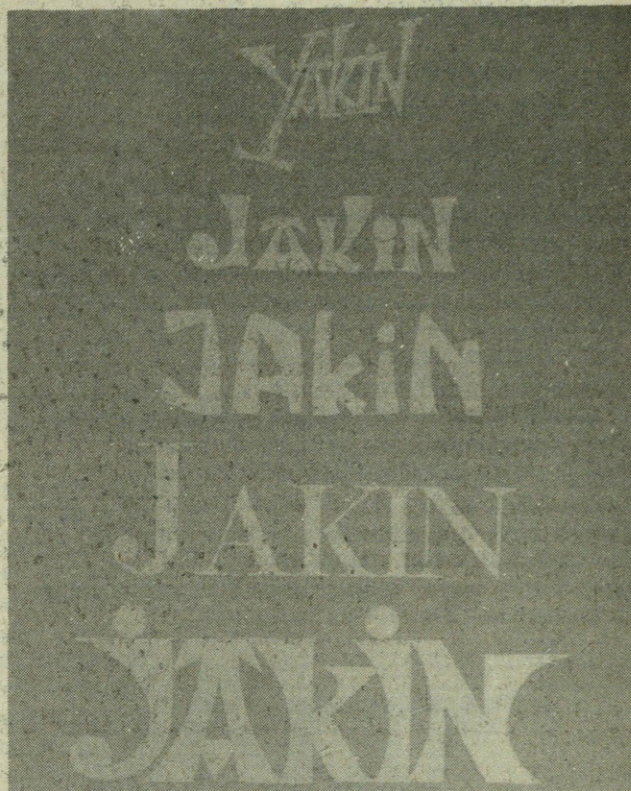
JAKINen historia aurreari begiratzen badiogu, fransiskotar ikasleek beren arterako ateratzen zituzten aldizkarietara iritsiko ginateke; horien artean 1950 urteetan Oliteko ikastetxeako «Gure Izarra», osorik euskaraz. Eta beste malla batetan gerra ondorengo urte haietan abertzale bezala azaldu eta horregatik errepresioa jasan zuten Salvatore Mitxelena, Karmelo Iturria, Eugenio Agirretxe etabar, fransiskotarrak denak, gogoratu behar, gero JAKINen sortzaile izan zirenen aintzindari bezala.

Kontua zera da, 1956an jaio zela JAKIN Arantzazun, eta ez fransiskotarren ikasleentzat bakarrik, beste ordena batzuetakoentzat baizik, «... apaiz eta fraile gaien elkartasuna» bilatuz. Honela gogoratzen zuen hirugarren aldiko lehen zenbakiak jaiotza hura: «Euskaltzaindiaren gerrateondoko lehenen Biltzarre irekia egin zenean, irten zen plazara JAKIN aldizkaria. Lagunarteko giro gozoa aurkitu zuen haur jaioberriak, 1956ko udazken hartan. Gogora ditzagun orduko gidariak: Fernando Mendizabal, Iñaki Bereziartua eta Iñaki Bastarrika. Orduantxe bertatik ekarri zituen luma berriak: Garatetar josulaguna, Osa laterandarra, Bastarrika beneditarra... Agian, orain bitxiak gertatzen zaizkigun elkar-lanak ziren haik». Honela, lehen hamar zenbakitan, 52 firma berri azaldu ziren 9 ikastetxeetatik eta 111 lanekin.

bi aldiz debekatua

Aurrera jarraituz, «... 1960ko urteak esanahirik handiena ukan zuen, orduan nabarmendu bait zen belaualdien arteko etena. 1959-1961eko urteetan gordinik agertu zitzaigun eztabaidan, JAKINek etorkizunaren alde jokatu zuen, egiteko bikain eta premiazo baten alde: euskara kaletartu eta kultura osoa —maila eta mueta orotako jakitekoetan— euskalduntzearen alde».

Baina guzti hau lan «subertsiboa» zatekeen garaiko agintarientzat, eta honela, inprimatzeko baimenik gabe ateratzen zenaren aitzakian, debekatu egin zuten 1961ean. Hiru urte geroago arte ez zen berpiztu JAKIN, baina orduan indar berriz etorri zen. Ez zen erligioso gaien aldizkaria bakarrik, seglarrak ere hurbildu baitziren. Honela, 1968an

Donostiara ekarri zen JAKINen erredakzioa; kontseilukoak Karlos Santamaria, Rikardo Arregi, Ibon Sarasola, Andoni Lekuona, Ramuntxo Kanblong, Andoni Iturria eta Piarres Xarritton ziren.

«JAKIN aldizkariaren urterik onenak izan ziren 1964etik 1969rainoko haik». Agintariak ere ohartu ziren nonbait hortaz, eta berehala bota zuten bigarren debekua; aitzakia: urtebete lehenagoko zenbaki bat eta hilabete batzu lehenagoko beste bat, baina ez lan konkretuak, zenbaki osoak baizik. Madrilgo zensurakoren batek aitortu omen zuen aldizkaria hartzen ari zen garrantziagatik galerazi zela.

aldi berrian, monografiak

Horrela hasi zen zortzi urte iraun zuen peregrinazioa, behin eta berriro kaleratzeko baimen eske eta behin eta berriro hori ukatua. Honela, 1977an hirugarren aldiko lehen zenbakia atera zenean, ez zegoen oraindik baimen definitiborik, beraundua iritsi zen hori. Bitarte horretan liburugintzan ihardun zuen JAKINeko taldeak.

«Kultur aldizkaria da JAKIN. Kulturaz, herri baten biziera, lana, sentiera, pentsaera, jakitatea, jokaera, sentikortasuna ulertzen dugu. Ez du JAKIN sail, eremu edo ikuspegi batek soilik bereizten. Sailak eta

eremuak oro (soziologia, ekonomia, deretxoa, filosofia, erlijioa, zientzia, literatura, etc.) erabil genitzake; eta ikuspegi desberdinetatik begiraturik erabiliko ditugu. Kultur pentsamendu eta saio-aldizkari kritikoa izanen da JAKIN».

Honela aurkezten zuen bere burua aldizkariak 1977ko hasieran. Bide horri jarraituz, zenbaki monografikoak egin ditu JAKINen gai bakoitza puntu desberdinetatik aztertuz hala nola Iparraldeaz, Nafarroaz, Europako herri zapalduaz, 1978ko hauteskundeaz etabar.

erdararen tentazioan erori gabe

Hurrengo zenbakitan sanitatea Euskal Herrian, Sobiet Batasuneko nazionalitateak —Europakoei buruzko lana osatzeko— eta etorkinen integrakuntza Euskal Herrian izango dira gai monografikoak. Egun JAKINeko zuzendari den Joan Mari Torrealdaiyek esaten dugunez, dossier hau egiteko gaiak bilatzea ez da problema, horietan espezializaturikoak aurkitzea ere ez, baina bai euskaraz idatziko duten espezialistak aurkitzea. Izan ere, «... hizkuntza ikaragarritzko muga da idazleak bilatzeko orduan. Euskal profesionalak ez dute beren jakintza mailarik euskaraz, alfabetatu beharra dute». Honela, itzulpenetara jo behar izan du JAKINEk sarri askotan, hala nola ekologiar buruzko zenbakian, Nafarroari buruzkoan, sanitatekoan... Eta bistan denez, horrek aldizkariaren elaborazioa zaildu eta garestitzea besterik ez du egiten.

JAKIN

IPAR EUSKAL HERRIA (II)

ARRANTZA - KULTURA
IRAKASKUNTZA - KANTA BERRIA

Basurko, J. — Etxezaharreta, L. — Ehulatel, P.
Gasteiz, X. — Gelos, B. — Heguy, D.
Idirin, M. — Iturbide, M.

Linguistika eta herrigintza

Puebla 79

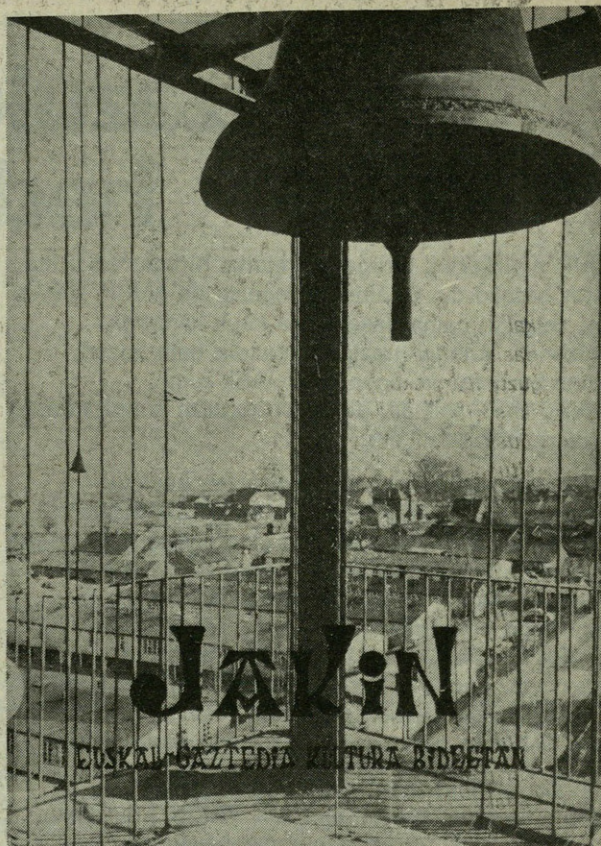
Rikardo Arregi, hamar urte geroago

Apirila

10

1979

Liburu gabeko gerrateondoa • Valencian «katalanizazio»
mazen aurka • LANTZEN ELAren aldizkari berria •
Euskararen bitarteko euskaraz • Euskarazaintzaren jokua

«Badaude beste bi soluzio ere —dio Torrealdaiyek—, talde batek egitea lan guztiak, baina honek asko mugatuko lituzke gaiak, edo betiko gaiak erabiltzea». Edo hirugarren bat ere: lanak datozen bezala argitaratzea, euskaraz ala erdaraz. **Erdararen tentazioan, benetako tentazioa, ez gara eroriko, baina printzipioengatik**». Horregatik, JAKINEk orain arteko bidetik jarraituko du, gai espezializatuak nahiko goi mailan eta euskaraz emanez, nahiz eta agian ez hainbeste zenbaki monografiko egin. Torrealdaiyen ustez, «... **Euskal Herriak behar du horrelako aldizkari bat, liburuaren eta informazioko errebisten artekoa, "cascada"ren funtzionamendua izango duena, hau da, oinarritzko datoak eman gero beste batzuk dibulga ditzaten**».

Hala ere, ohartzun eskasa jasotzen du JAKINEk irakurle goaren aldetik, baina hau ez da bere problema bakarrik, beste aldizkari eta egunkariei ere gertatzen zaie eta euskaraz izanez gero batez ere. Dena dela, Torrealdaiyek hutsune nabarmen bat apuntatzen du JAKINen irakurle goaren artean: politikoak. «**Izan ere, politikoek oso kaso gutxi egiten diote kulturari eta gauzetaz enteratze kotan ere, informazio bezala jasotzen dute hori, baina ez sensibilizatuak daudelako**».

Zailtasun guztien gainetik, garai egokiagoen zain geratu gabe, JAKIN gaur eta hemen egiteko aldizkaria dela jotzen du bertako taldeak eta horretan jarraitzeko asmotan dira.

ELIXABETE GARMENDIA

arroxaren orriak bezalako literaturaren jabe gara

Euskal liburugintza berriz ere super-tzen hasia zaigula dirudi, agian azken urte guzti hauetako negar eta intzirien ondotik sortu den erreakzio guztiz lojiko. Euskal irakurle bezala, erabat pozten gaituen berrikundea baina irakurle eta Euskal Herri zoro honetan kokaturik gauden aldetik —ezin bestean noski— oharpen batzu kaleratzea ez zaigu gehiegizko irudit, beti ere konstruktibismoaren irizpiderik zuzenetan, norbaitek besterik pentsatuko balu ere.

Gure aspaldi batetako euskarazko irakasle genuen Xalbador Garmendia hile urdinak, behin eta berriz errepikatu zigun inoiz ahaztu ez zaidan honako hau: euskal kulturaren barruan, beste edozeinetan bezalaxe, guztietarik sortu beharko zela, egiazko kultur-bide bilakatuko baldin bazen. Beraz aingeru bideak alde batetara utzi gabe —horretarako beti izango baitira kreatzaile iaioak—, ifernu bideak ere ezagutu beharrezko genituen.

Zorionez ifernu bidean jarri gaituen Gabriel Aresti maisuaren «Dekamerone tipi bat» liburudendetako, eskaparateak euskaraz «matxatzen» ikusi dugu, bai eta gauez gelako izkutuan, azkar asko irakurri ere. Gure honako idazlan honi kritika arloa tokatzen ez zaionez, ez dugu barrera astinduko, gu baino hobeak eta saiatuagoak etorriko bait dirateke epaigintza egitera. Halaz ere, edizioa apur bat gehiago zaintzeko eskaria egitea ez bedi kritika maltzurtzat har.

Julio Verne argiaren nobelak euskaraz irakurtzeko ordua bete betean da

torkigu, eta guk gaztelaniaz irakurri genuen bezalaxe oraingoan euskara onean irakurriko dukete gure errelebokoek.

Halaz ere euskaldunok aspaldi batez mundua ezagutzero oso emanak omen ginen. Ez dirudi haatik, gaurko literatur emaitzari begiratu bat emanez, horrelakorik estilatzen denik. Bere alderdi Interesgarriak oso gogoan izanik, burura datorkit iazko Irun Hiri saria eleberrir arloan irabazi zuen Joxe Agustin Arrietaren «Abuztuaren 15eko bazkalondoan».

Imajinaziegintzaren eta munduan gertatzen diren gauza eta gertakari ezezagunak eleberrien bitartez irakastea utzi, eta autobiografiatar emanak gara aspaldion euskaldunak. (Ez ote da pekatua handiegia orain esaten ari naizen hau.) Zergatik ote den ez dakit, baina gure gizarte honetan gure bizitza arazotsua eta korapilatsua ezagutarazteko grina sortua zaigu eta ez derizkiot honi okerreko, baina hori eta beste zerbaite ere gogoko litzaiguke irakurle huts eta putz garenol.

Azkenik, eta makina bat kostata irakurri ditugu Alfontso Irigoyenen «Herriaren gara bizi» poema liburu-batetan bilduak. Besterik ezean, edizioa batetik bostehunera bitarte numeraturik dagoela jakiteak ematen digu kontsola-mendu. Eta badakizue, herri honetan hain gogoko eta eskurako dugun espresioa: ondo esanak gogoan hartu eta gaizki esanak barkatu.

Estepan Aldamiz-Etxebarria

zeruko
ARGIA

EUSKALDUNON ALDIZKARIA
lehenago
oraingo
eta
betiko
astekari euskalduna

HERRIAK HERRIARENTZAT
EGINA
EUSKAL TALDE GUZTIENTZAT
ZABALIK

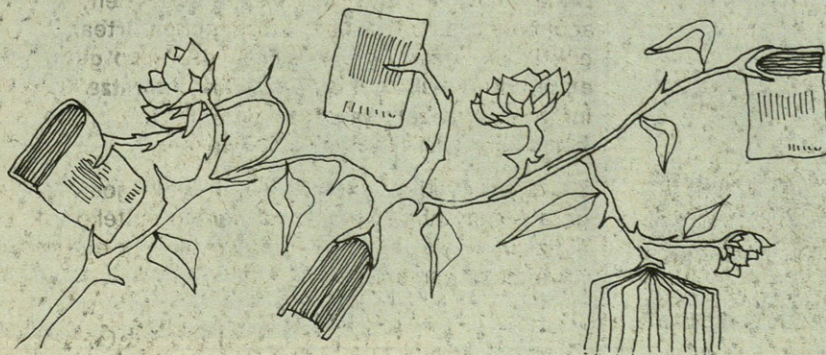
HARPIDETZA

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan .	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan .	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

Zeruko Argia
Okendo 22
DONOSTIA

Jaun-andreok: astekari hau astero nahi nukeela adierazi nahi dizuet orri honen bidez.

Izena	
Deitura	
Helbidea	
Herria	
Prob.	
Adina	
Ogibidea	
C/C. Nom.	
Zenbakia	

xose afonso euskal herrian

Azken bolada honetan Txalupa kultur eragintza oso gusto onez antolatzen ari den kantaldien barruan Jose Alfonso entzuteko aukera izan dugu. Donostia, Eibar eta Bilbon. Interesgarri irudituz itzaigun abeslari portugaldar hau, zortzi diska egin dituen arren Euskal Herrian oraindik oso gutxi ezagutua, gure irakurleei ere aurkeztea. Zeuok ikusiko duzuen bezala, honen artea herrigintzarekin zuzen-zuzen lotua dago. Honen artea zerbait bada, berak esana da, herriarekin konprometitu dagoelako da. Elkarrizketa honetan ere bere buruaz eta bere musikaz hitzegitea baino bere herriaz eta bere jendeaz hitzegitea atsegino zaio.

Z. ARGIA.—Noiz eta nola hasi zinen kantatzen?

Jose Alfonso.—Gaztetan jadanik kantatzen nuen. —Grabatzen ari al da?— «Fado» direlakoak kantatzen ziren Coimbran. Lisboa fadoak zirkunstantzialak dira, gertaera konkretuei lotuak; gero faxismoak erabili ditu, produktu turistiko bilakatuz. Coimbrako fadoak berriz romaneskoak dira, ia trobadore abestien tankerakoak. 18 urte nituen eta hamaika leku pasa nuen estudiante bezala kantatuz. Gero, 1961.ean giroa gogortu egin zen eta unibertsitatearenganako errepresioa ere haundiagotu. Bi fenomeno garrantzitsu daude garai horretan: ikasleen artean konzientzi politikoa pizten da eta kolonietako gerlak hasten dira, Angola, Ginea eta Moçambiquen. Gazte askok, gerrara ez joateagatik, Europara, Brasilara, Rhodesiara, etab. aldegin zuen. Bizitzaren aurreko nere jarrerak ere aldatu egin ziren, eta garai horretan hasi ziren nere abesti konprometituak ere, gero Portugalen zeharo galeraziak izan zirenak.

Z. A.—Zer moduz konpondu zarete abeslariak Portugalen faxismo garaian?

J. A.—1974.go apirilaren 25a arte «interbentzio kanta» guztia klandestinitate riguroso batetan bizi izan da. Ez zegoen errezitalik, ezin genuen kantatu... agintariek jakin gabe ez bazen. Lanbide aldetik, ni irakasle nintzen 1968.a arte. Urte horretan, arrazoi

politikoak zirela medio espulsatu egin ninduten. Eta klase partikularretatik bizi nintzen... oso gaizki, arazo haundiekin.

Z. A.—Eta gero?

J. A.—Bueno, egoera aldatu egin zen. Patroiak urtean zehar lan erregular bat egitea proposatu dit, alokairu baten truke.

Z. A.—Zure haurtzaroak zenbat kondizionatzen du zure musika?

J. A.—Ni Portugalgo nahiko iparraldean jaioa naiz, baina ez dut

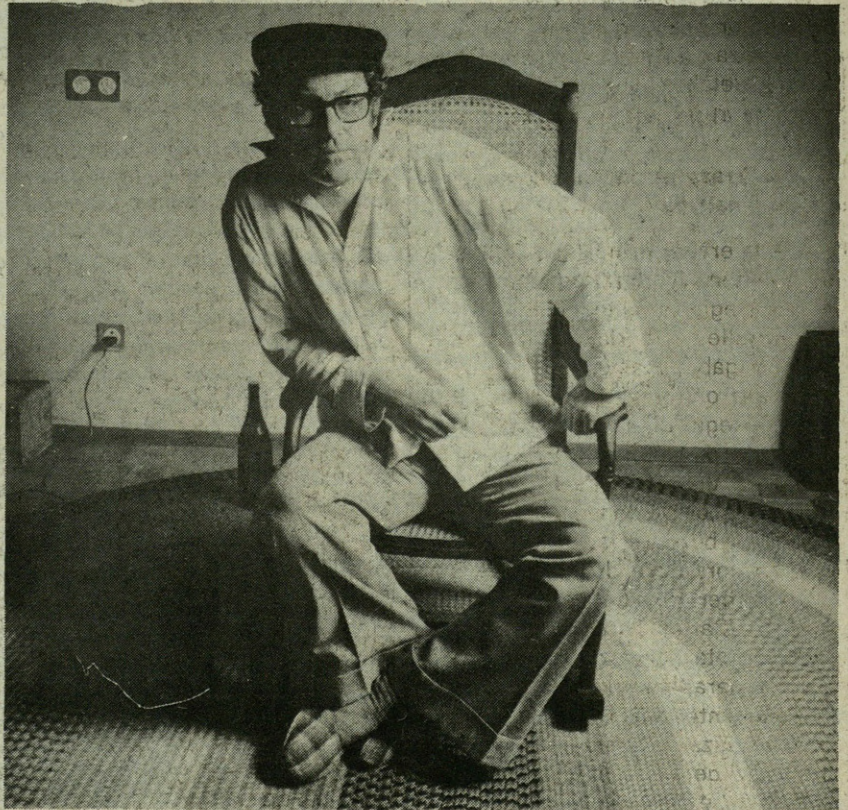
erlazio ez kulturalik ez bibentzialik jaio nintzen hiriarekin, Ayeiroarekin. Txikitan bestalde Angola izan nintzen eta harrez geroztik beti izan dut hango sujestioa, ia erreminiszentzia, erritmo suburbano afrikarra. Tresna afrikarrak ere asko erabiltzen ditut. Fausto kenduta, kolonietako musikak ez du eragin sendorik Portugalgo beste kantariengan.

Z. A.—Asko aldatu al dira zure letrak?

J. A.—Apirilaren 25etik honuntz direktoagoak dira, «Tamanquinhas» eta «En cuanto ha força» disketan. Gerla antiinperialistaz, etxe eta lurren okupazioaz...

Z. A.—«Vinhã mais cinco» diskoko abesti batetan zelta kutsua aurkitu dugu.

J. A.—Musika zeltak ba du zelta kutsurik Portugalgo zenbait kantetan. Baina disko hori ere eritritmikoagoa da, afrikanoagoa,

europoa baino. Letrak berriz kartzelan idatziak dira. Eta idazten genuen guztiak PIDEren (polizia politikoa) berifikazio zerbitzuetatik pasa behar izaten zuen. Pentsa daitezkeen gauzarik zoroenak idazten nituen. Bueno, baina kartzelan 25 egun bakarrik pasa nituen, oso gutxi adiskide askok pasa behar izan dituztenen aldean.

Z. A.—Folklore portugesa ez da unitarioa izango...

J. A.—Ez, ez. Alemtejoko folklorea oso berezia da: abestiak taldekoak dira, erritmikoagoak, baserritarrek ere latifundioetan bizi baitira, asalaratu bezala. Horregatik dira agian iraultzaileenak. Ipar-aldean dantzatua ematen da gehiago. Gero bariante lokalak; Vega Baixan, adibidez, Angolako erritmoen antzeko kadentzia bat aurkitu dut. Minho-ko herrialdeak du Galiziarrekiko antzik haundiena; baina kultur oinarri komun bat badugu ere, gure musikak ez dira berdinak, gure panderada eta galegoa ez dira bera.

Z. A.—Instrumentuen aldetik ere izango da alderik?

J. A.—Bai, bai. Guk jotzen dugun «caraquinho» hori ere iparraldekoa da, akordeoi diatoniko edo «sol-i-do» bezala. Hegoaldean berriz hor duzu «guitarra campaniza», ia erabat galdua; «aduf» delakoa, perkusiokoa, armonio rural bat,

Z. A.—Erraza al da Portugalen profesionaltzea?

J. A.—Ia erabat ezinezkoa. Orainarte egin duguna boluntarioa izan da, ia dena eginez: ajitadore, animatzaile,... ia klandestinitatean, kobratu gabe. Eta jendea horretara ohitu da. Orain urtebete insistenti egin dugu eta koperatiba bat sortu dugu Fausto, Segio Godinho, Victorino, Fanhaes, Cantadors do Redondo eta nik. Bakoitzak bere pertsonalitate berezia gordetzen du noski. Ba da beste koperatiba bat PCri lotua: Adriano, Carlos Paredes (gitarista haundia) eta abarrez osatua. Gure koperatiba ezkeriar independentea da. Denak dela, eta Portugal gizarte kontsumista bat ez denez gero (oraindik), abeslari gehienak beste lanak eginaz bizi dira.

Z. A.—Ba al duzue disketxe propiorik?

J. A.—Ez, edozein langile bezala salgai gaude. Nik ere patroï bat dut, nere diskak Coca Cola bezala saltzen dituen. Ba dakit nere diskak Espainian saltzen direla, baina ez dut parterik. Hileroko alokairu bat daukat: 15.000 escudo. Eta ez daude beste abeslariak nere egoeran. Eskubiko abeslariak bai, «nacional-canzonetismo» ari emanak daudenek ba dute nahiko laguntza atzetik.

Z. A.—Zertarako da orduan zuen koperatiba?

J. A.—Diskoz kanpoko gure aktibitatea laguntzeko. Jendeari guk ere bizitzeko minimo bat behar dugula esateko. Ba dira beste koperatibak kultur dinamizazioari, zineari,... lotuak. Hortik aparte, kanpo aldetik dextente mugitzen gara: gure buruak ezagutarazteko, gure herriaz eta kulturaz hitzegiteko,... zenbaitetan nekazal koperatibetarako laguntza konkretuak eskuratzeko,...

Z. A.—Portugal gizarte kontsumista bat ez dela esan duzu...

J. A.—Zuen gizartea baino askoz atzeratuagoa da. Oraindik ere subsistentzia arazo gogorra da, alokairuak oso bajuak baitira. Alemtejon, adibidez, ikaragarria da; hor ezagutzen dudan koperatiba batetan langile bakoitzak 6.000 escudo irabazten ditu. Eta Portugalgo langile normal batek 10-12.000 escudo irabazten ditu.

—Flauta jotzen duenarekin kontsutatzen du— 1.000 escudo 1.300 pezeta dira. Jornalak beraz zuenak baino txikiagoak, baina bizilekuen prezioak hemengoan antzekoak dira. Eta Azaroaren 25etik honuntza egoera gero eta kapitalaren alderago...

Z. A.—Bai, Alemtejoko kasuaz hemen zerbait hitzezin izan da.

J. A.—Ia kasu bakarra da European. Apirilaren 25aren ondoren, nekazariak latifundio haundiak «Unidades Colectivas de Producción» bihurtu zituzten, Indar Harmatuen Mugimenduak bere oniritzia eman zelarik. Mugimendu horren eta bere karakter progresistaren likidapenarekin aldi kontrairaultzaile bat zabaltzen da. Hor dute Soaresek eta Alierdi Sozialistak beren erresposabilitatea. Soares zen iraultzarik eman ez zedin kapitalak behar zuen gizona. Geroztik «UCP» horiek eraso dituzte, Guardia Nacional Republicanak, faxista garaian baino harma gehiagoz, gogor jokatu du. Orain, GNRk bi laborari hil ondoren, ba dirudi «punto muerto» batetan gaudela. Baina nazioarteko kapitalari Portugalak bere superavitak eta bere deficitak izan ditzala interesatzen zaio. Eta gero... hor dabil PIDEko bat baino gehiago kalean lasai, gure lagun bat baino gehiago klandestinitatera behartuak dauden bitartean.

Z. A.—Izan al da antzeko beste mugimendurik?

J. A.—Fabrika okupaketak izan ziren, autojestioan sartuz. Gaur beren jabe zaharretara itzultzen ari dira. Patroi eta latifundistentzat indemnizazioak erabakirik daude, kontratu kolektiboak ez dira betetzen,...

Z. A.—Etorkizunari begira?

J. A.—Ez naiz oso baikor. Situazio iraultzailea, langileak agintea hartzen duenekoa ez da posible. Iparraldean gainera nekazalgotz kontserbadore bat dago. Iparralde da eskubiaren oinarria. Ezkerra, bestalde, oso sakabanatua dago. Ez da ikusten indar ekilibrioa alda dezakeen indar sustantzialik. Eta egoera ez da Parlamentuaren edo gobernu aldaketan bidez aldatuko.

"kaixo agirre" geroa-ren bilakaeran

Euskal Herriko teatroa arras atzeratua dela nabarmena da. Antzerki komertziala ez da esistitzen, eta antzerki independentea delakoa, izen honen anbiguitateaz, subdesarroiturik dago. Talde guti eta sakabanatuak, antzerkigileen prestakuntza teoriko eskasa eta, gainera, esperientzia praktikoa are ezdeusagoa. Ikuslegoaren aldetik, bestalde, urriago. Ez da, benetan, egoera abantailatsua teatroarentzat.

Hala ere, GEROA deritzan Durangoko antzerki taldeak profesionalizatzea deliberatu zuen duelako urte bete. Lanez eta nekez baino ezin daiteke mantendu halako ausardia eta haue da, hain zuzen, azkenaldian egin dutena. Euskal Herri guztian barrena «Kaixo Agirre delako obra antzesten dihardute. Baina ez da hau haien obra bakarra ez lehena. Anitz obra eginak zituzten iadanik, azkenen artean: «Historia de una muñeca abandonada» (A. Sastre) eta «La historia de la piedra de los 102 soplamocos» (J. C. Reyes). Haurrentzakoak ziren obra biok, «Kaixo Agirre», oster, Euskal Herriko historian oinarrituriko teatrogintza heldu baten asmoa da.

«Kaixo Agirre» delako obra hau Ramiro Pinilla idazle ezagunak iskribatu zuen espreski GEROA taldearentzat. Ezaguna da gaia, pertsonaia gutxik isurierazi bait dute Lope de Agirre errari amerikarrak baino tinta gehiago, idazle zaharretatik berriak arte, nobeletatik zinemara arte: F. Vazquez, Giovanni Papini, R. J. Sender, Jose Arteche, Abel Posse, Werner Herzog eta beste asko saiatu dira haren bidaia argitzen. Lope de Agirreren abentura amazonikoa da, bada, gaia. Antzerki planteiamendu brechtiano batez, Lope Agirrekoaren abentura ero eta odoltsua azaltzen da.

Esan behar da eszenifikazioa ekonomikoa eta egokia dela eta orobat ondo burutu dela obra, abantail apartik ez badu ere.

Baina badut zalantza bat gaiaren aldetik, biolentziari buruzko ikuspegiaren aldetik, eta puntu bitan eskematizatuko dut:

(1) Lope Agirrekoaren biolentzia eta krudeltasuna eroa eta izugarria da,

(2) GEROA taldeak azpimarkatzen duenez Lope Agirrekoaren abentura hura egungo Euskal Herriko historiarekin konparatu behar da.

Orain nire gogoeta: eszenarioa Euskal Herria baldin bada pertsonaiak ere egungo Euskal Herriko pertsonaiekin identifikatzen dirateke, eta Lope Agirrekoaren baitan isladatzen da egungo Euskal Herriko burruka harmatuaren aldekoa noski. Bidenabar, Lope de Agirre bezain krudela eta eroa eta arbuigarria da egungo sektore hori. Bada, nik interpretazio hau susmatzen dut obran eta, hain zuzen ere, haxe uste dut izan dela egileen helburua. Hau honela baldin bada

ez zait traslazioa edo trasplantea egoki iruditzen, euskal gizarteko kaos latentea ez bait deritzot «ero krudel» horiengandik sortu denik. Baina punto gai honi, esan nahi dudalarik ez deritzadala orohar kritika politikoa dagokiola obra teatralari, teatro politikoari bakarrik bait dagokio kritika politikoa, obra honi ere alegia.

Bestalde, GEROA taldearen hurrengo proiektua Maqujaveloren, politikoa zuhur haren, «Mandragora» delako obra antzestea da. Erdaraz egin behar dute hau ere. Egun, zazpi lagunek osotzen dute GEROA taldea: Paco Obregon, Julio Perugorria, Jose Antonio Sarrionandia, Luis Blazquez, Jose Maria Macias, Eva Francisca Cortijo eta Lourdes Holguin. Talde lanaz aparte Antzerki eskola bat mantentzen dute —Antzerkigile baino Antzerki Eskola haboroxe Euskal Herrian— eta ezin zaie ukatu ahalegina eta lan eskerga egiten dutela. Ia geroak zer diotson GEROAri...

K. BELTXITINA

nahaste borrhaste

Aldizkari gastronomiko batetan irakurri dudanez, Euskadin ez omen ditugu begi onez ikustan niskalo edo katalanez rovelló deitzen dioten perretxikoak. Perretxiko honen usain zoragarriaz ez kezkatzea eta horiei gehiago ez begiratzeko hain gusto txarra ukatea ez omen ditu ulertzen katalandar horrek. Nik ez nioke hitzez kontra egingo. Onddo nahaski bat edo gibelurdinak labean eginda jarriko nizkioke begi bistan eta ia orduan zer esango lukeen. Niskaloak onak direnik nik ez dut ukatzen bainan hauen pareko beste batzu ere ezagutzen ditugula ukaezinezkoa dugu. Eta ez ditut aipatzen ziza, galanper-na...

Urte honetan Errioxako ardoak munduan zehar sukaldaririk hobereenetakotzat hartua dagoenaren bisita izan du. Paul Bocuse-na alegia.

Honen eritziz Errioxako ardoek ez omen dute Burdeos edo Borgoa baten enbidirik. Harrotu egin beharko ginateke maila horretako pertsonai batek horrelako zerbait esatean.

Paul Bocuse sukaldaritza berriro —frantsesez, nouvelle cuisine— aintzindarietako bat dugu. Honek dioenez berriro lekuan lekuko janarietara etorri behar omen dugu. Ni erabat bat nator ideia honekin. Guk hemen hutsune txiki bat izan dugu. Hemengo errezetak gutxi eta sinpleak genituen. Paul Bocuse hemen izan zeneko gauza kurioso bat: honek bere jana prestatzen hasi baino lehen hiru platerkada patata txorizoekin jan zituen.

Landare usaindunak: Loragino, perexila, baratzuri, erramu, biperrots, etabar. Bere neurrian erabiliz gero digestioa egiteko la-

gungarri dira. Bestetik, jateko gogoa eragiteko baliagarri dira.

Alderantziz, gauza minak ahalik eta gutxien erabili behar dira. Ozpina ordez entsaladatan limoia erabiltzea askozaz egokiagoa litzateke.

Kontserba eta jan jelatuak. Aldi bakoitzean garaiko jakiak erabiltzekoaren alde agertzen naiz ni. Hala ere garaia ez denean askotan zerbait berezia jateko gogoa izan ohi dugu eta orduan kontserba edo jelatueta jo behar. Nire eritzia emango dizuet. Kontserbak aurrez egosi behar izaten direnez, ia bitamina gehienak galdurik dituzte. Etxean eginak baldin badira hobe. Fabriketan egindakoek kolore-emale, eta kontserbatzaile ugari izaten dituzte.

Lan jelatuak ongi eginda baldin badira ez dute bitaminarik galtzen, bainan kontutan izan jeltzea bezain garrantzizkoa dela desjelatzea.

Jaki bat jelatzen denean, hozbero oso bajuak erabiltzen direnez, arteriak lehertu egin ohi dira. Beraz, desjelatzen jartzen duzunean kontu haundiaz ibili behar duzu. Ez duzu ur berotan jarri behar; geldigeldi desjelatu behar duzu eta botatzen duen likidoa aprobetxatzen jakin.

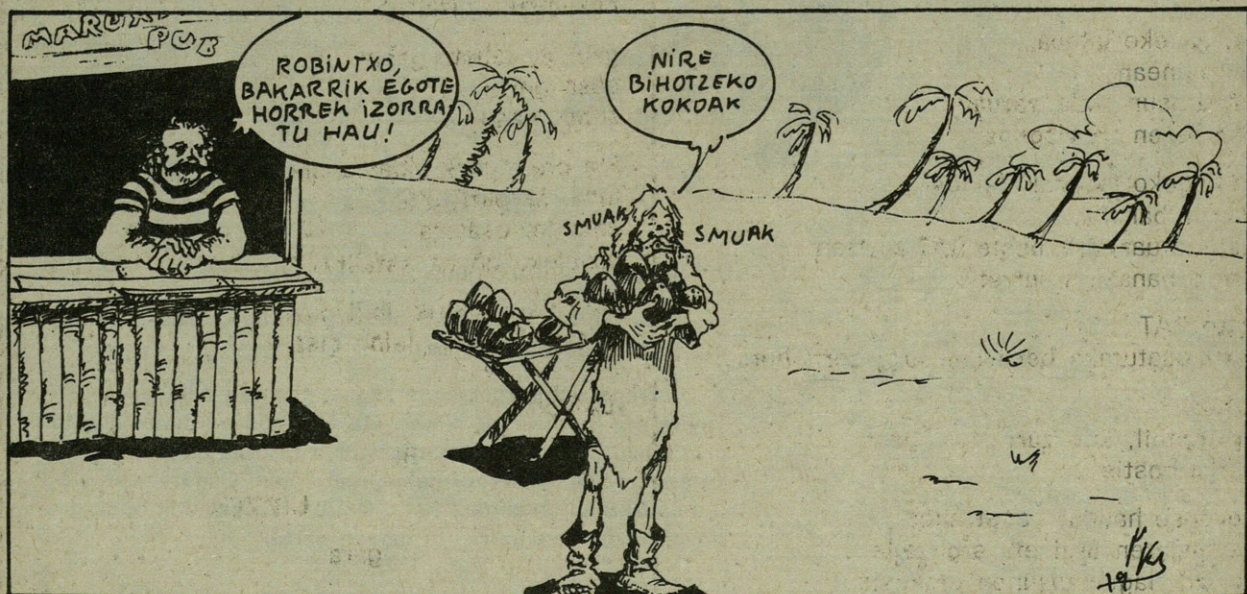
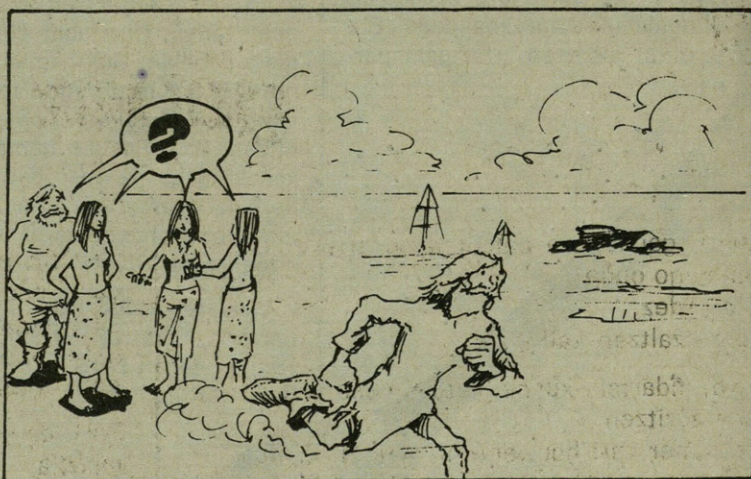
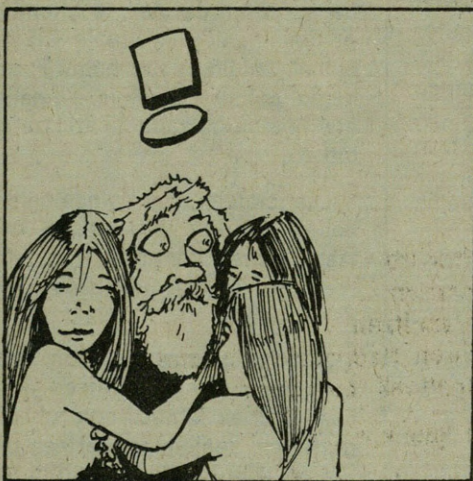
errezeta

Xangurro labean eginda. **Lau pertsonentzat.**

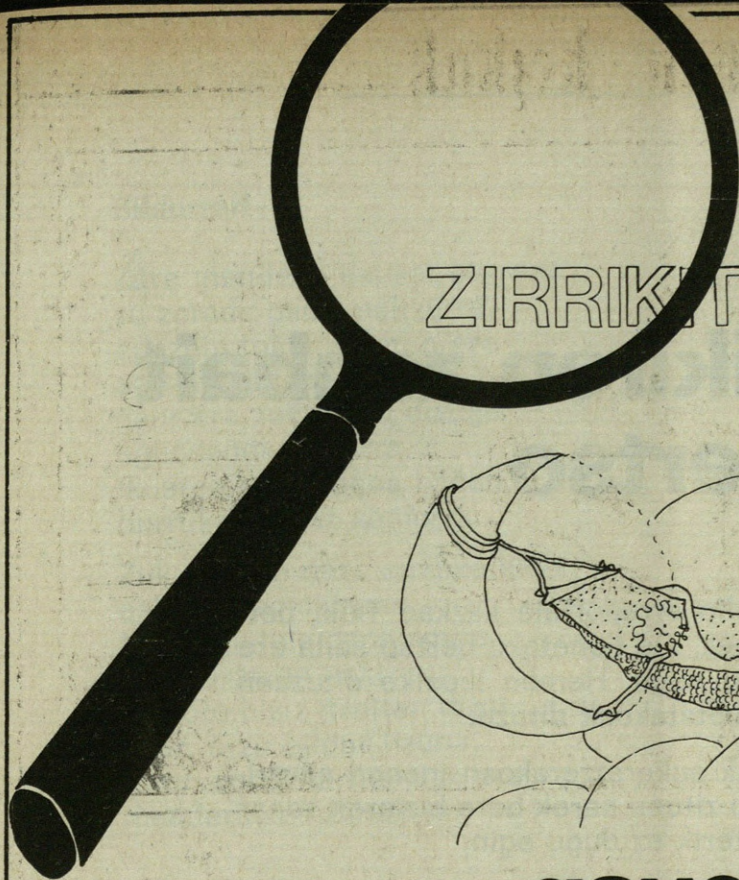
Bi xangurro, tipula bat, bi baratzuri ale, perexila, gatza, ogi birrina, koñak kopa bat.

Aurrena xangurroak egosi. Egosi ondoren txiki-txiki egin. Tipula eta baratzuriak txikitu eta olio edo gurinetan horitu arte eduki. Horitu direnean xangurro txikitua bota eta koñaka ere bai. Ondo berotu denean su eman. Ondoren, prestatua daukazun ontzietara bota. Ogi birrina gainetik bota, gurin piska bat ere jarri eta labean sartu.

robintxonen kezak

ZIRRIKUTUTAN

gauez

Gauez, gauez, eta batzutan bakarrik
hain nago ondo
zure ordeztu
argia azaltzen zait gauez

Goxo, indartsu, xuabe, xuabe, oso xun
dena zuritzen
ene paper zuri hau, ene bihotzaren ispilu
lasaia.

Eta, gaueko lainoa,
zeru ilunean
bereiz asun soila, zeruan,
bakarliaren argi laguna

eta gaueko lagunak, lainoak
banaka, banaka
hestu lotuaz. Bat, beste BAT sortzen
berriro banakatu aurretik

Beste BAT
askoz osatutako berri bat, argi berri hori...

Ilargia
bai borobil, talo zuri
gaurko hostia...

ene gose haundi - asetzaila
ene hitzaren argi eta argitzaile
ene izar lagun urrunen erakusle
ene ilusio - globo zuria

Hor zaude berriro
gau hotz honetan
nere gogoa epeltzen
nere bihotzaren ttaupadak goxatzen
nere irudi maiteak margotzen

Zuri, bertso hauek
maittia,
eskeintzen dizkizut

gaur zu jabetu gabe
osso gertu
zutaz, nago

Eta orain zure aldamenera, hegaz noa
indarrez berrituta
amodioz osatuta
bizitzeko gogoz estalita

Zure barrunhetik, ibili nabil
instant batetan, laino gisa

ILARGIA,

BI

URTZEN

gara

— XAPO —

lazkao-txikiren zenbait bertso

Aste honetako erdiko erreportaia Lazkao Txiki bertsolariarekin egin dugunez, ale honetako bertso saila ere hari eskaintzea pentsatu dugu. Hemen ikusiko dituzuen bertsoak Lazkao Txikik botatakoak dituzu.

Ez dugu bertso hauk aukeratzerakoan inongo neurri-rik erabili, milaka botako zituen harek bere biziaren zehar eta guk batzu hartu besterik ez dugu egin.

Txiste bat

Euskalerrian bein gertatua
aitortu nai dizuet nik,
baldarrak geran gutxi ikusi
eta zabarrak izanik,
baserritar bat bein korreuan
feri alderuntz juanik,
itxaron apur-apur batean
ta kontatuko'izuet nik.

Polizia sekreta zan-da
eta trenean zijuan,
bizkar gañean baserritarra
ukuitu zuen orduan,
ta ark eskua an sartu zuen
txamarrako poltxikuan,
iru errial eman zizkion
eskalia zalakuan.

Ta poliziak ipiñi zion
zenbait aserrezko seta,
bere begira jarri zitzaion
zitaltasunez beteta,
gero zer gauza gerta zitzaion
txapatxua azaldu-eta,
muñ eman zion baserritarrek
santua zala uste-ta.

Seme elbarri eta itsuari

Ezkon berriak bere barruan
badu ondoren adurra,
bañan poz ori geientxuetan
izan oi degu laburra,
gure lenengo landaretxuak
egin orduko agurra,
guztia oso ez ote dagon
badaukat naiko bildurra.

Zorionaren jabe ustez ta
engaño baten modura,
nere lenengo landaretxuak
au ekarri du mundura,
sano ta garbi etorri balitz
ortan etzion ardura,
o, nere Jauna, lagun zaidazu
jasotzen dedan tristura.

Sinis zazute guraso batek
berekin duen pixua,
oinbeste egunez amets egiñik
espero zuen usua,
mundu ontara betiko gauez
sortu baitzaigu gaxua,
arren pozetan egon gera ta
ta aizkenian itxua.

Bildurrari

Zure mendean daukat barrena
zu zerade, gauz maltzurra,
edozein tokin, fiñetan ere
sartutzen dezu muturra,
gaur ere zuk eman dizugu
egundañoeko egurra,
ikusten etzeradena bañan
burrukatzen ez xamurra.

Zuk galtzen dezu amaika aldiz
askoren eginkizuna,
berez motela dana aguro
menperatzen dakizuna,
gorroto biziz itzelten dizut
gaur, o zu bildur lizuna,
gizon aundi ta fuertiak ere
menderatzen dituzuna.

Bixigu fresko bati

ni bixigu-zalia
izan nazu beti,
preparatuta jarri
gu orregaiti,
zerbaiten esperantzan
nitzan aspalditi,
lekuak eginikan
barren alderditi,
jango det gogoti,
noski gaur kanpoti,
gosari oigaiti,
gaizki negoneti,
nere gosiantzako
ez dator gaizki,
nere gosiantzako
ez dator gaizki.

pnv, ccoo eta arzallus

Oraindino ez da bi urte, fotografo baten bidez jakin zuela Euskal Herriak PNV eta PCE harremanetan zebiltzela. Bi urte ez da oraindino, eskuin abertzaleak (kontuz, PNVk ez, PNV inguruko jende abertzaleak baino) ezker abertzaleari akusatzen ziola komunistekin tratatzen zuela. Eta abertzale batek nola trata zezakeen komunistekin argudiatzen zuen jende abertzale honek.

Gainera, guttiago pasatzen zitzaion burutik abertzale bat komunista izan zitekeenik. Borondaterik onenaz pentsatzen zuen horrela, horixe entzun baitzuen beti maisuen ahotik.

Eta PNV aspalditik zebilela PCEekin harremanetan sujeritzea aski zen jende abertzale hori haserre gorrian jartzeko eta hitzontzi hori gezurtizat jotzeko.

Duela bi urte inguru, Arzallusek, PNVko orduko moda gizonak, zita sekeretu bat izan zuen Carrillo, PCEko idazkariarekin, Bilboko Arriaga jantokian. Fotografoak zita horren berri izan zuen salakeria baten bidez eta inori baimenik eskatu gabe lauzpabost argazki atera zion Arzallus-Carrillo bikoteari. Berehala urreratu zitzaizkion gorila argazki tresna kentzera; baina lortu zuen fotografoak argazki tresna, argazkiak eta gorilen astinaldiak lepoan zituela ihes egitea. Argazki haik egunkariek publikatu zituzten. Bertan protagonisten erreakzioa poliki ikusten zen. Arzalluz nola zihoan fotografoarengana, mahaitik haserre jaiki ondoren; eta Carrillo Arzallusen erreakzioari irriparrezka. Esan zitekeen Carrillo bera izan zela

fotografoari berria eman ziona.

Eskuin abertzaleak gogor erreakzionatu zuen; baina ez Arzallusen kontra, argazkiak publikatu zituenaren kontra baino. Eskuin abertzaleak «visceralto» jokatu zuen, zeren logikak Arzallusen kontra erreakzionatzea eskatzen baitzuen.

Ordutik hona euri asko egin duela dirudi, zeren gaur eskuin abertzaleak gauza nor-

hiztegia

JULEN KALZADA

Abistu: xistu, silbido
Aitortza: confesión
Arnasesutka: jadeando
Astin(du): agitar(-ado)
Ateorpo: gozne
Baldar: torpe
Biperrauts: pimienta
Burubero: alocado
Egospen: cocción
Erramu: laurel
Errieta: riña
Erruz: abundante
Estuasun: apuro
Eten: romper
Galanperna: perretxiko bat
Garun: cerebro
Gerizpe: sombra
Gutun: carta
Ifernu: infierno
Intziri: suspiro
Itzaldi: apagón
Izokin: salmón

Jangura: apetito
Jaramon: caso
Langar: llorizna
Lez: legez, a modo de
Loragino: orégano
Luzero: longitud
Mando: mula
Mezulari: emisario
Miaketa: inspección
Ogi birrina: pan rallado
Onddo nahaski: revuelto de hongos
Ordain: pago
Ozta-ozta: justo justo
Putz: soplo
Sareki: malla
Sargori: bochorno
Susper(tu): convalecer
Txorabio: éxtasis
Unatu: cansado
Urrera(tu): acercarse(-ado)
Zabar: torpe
Zapero: comida de animales

**Alkate
eta
Kontzejalen
biltzarra**

**mungiako
aiuntamentuan**

igandea 9 abendua

**BILKURA
HERRIKOIA**
(concentración popular)

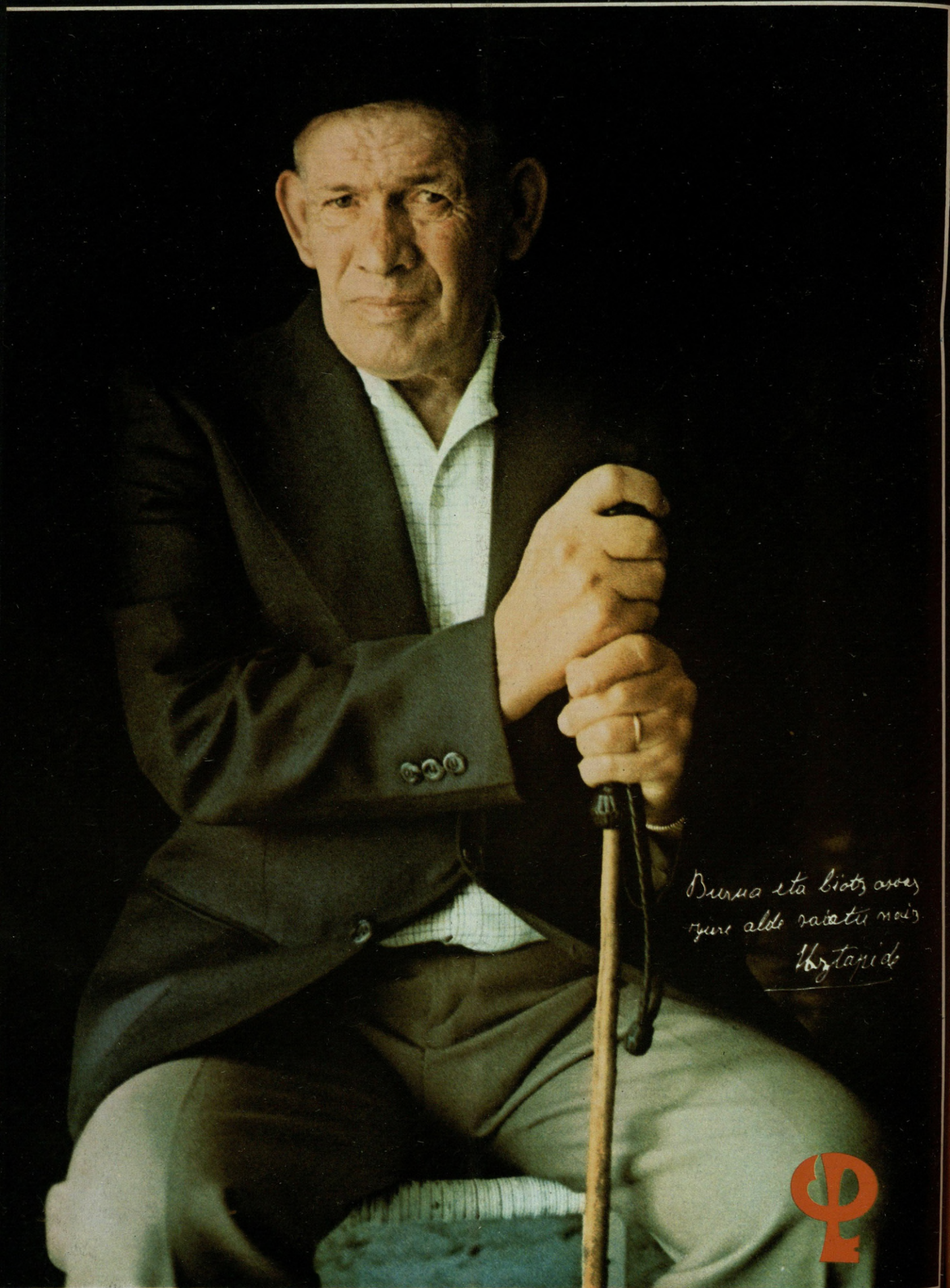
Mungian
eguerdiko ordubatean

**lemoiz
gelditu**

iberduerori boikota

Herriarekin - Herriarentzat. CAJA LABORAL

*Burua eta biotz araz,
gure alde saiatu naiz
hiztapide*

